

Az integráció mankói

A menekültekért dolgozó németországi civil társadalom és szervezetek

jelige: LXS116

Lezárás dátuma: 2024.06.26.

A teljes dolgozat megegyezik az integráció mankói néven megvédett szakdolgozatommal

Tartalomjegyzék

ABSZTRAKT	4
1. BEVEZETÉS	5
1.1. Téma felvezetése	5
1.2. Áttekintés	6
1.3. Fogalmak tisztázása	7
1.4. Módszertan	8
2. NÉMETORSZÁG MENEKÜLTJOGI HELYZETE ÉS A CIVIL MOZGALMAK TÖRTÉNETE	8
3. A NÉMET PÁRTOK ÉS A KORMÁNYZAT HOZZÁÁLLÁSA A MENEKÜLTKÉRDÉSHEZ	12
3.1. CDU és CSU – kereszténydemokrata unió és bajor keresztény szociális unió	12
3.2. SPD – Szociáldemokrata Párt	12
3.3. Zöldek	13
3.4. Die Linken – baloldal	13
3.5. AfD – Alternative für Deutschland	14
3.6. FDP – szabaddemokrata párt	15
3.7. A Zöldek politikai párt képviselője a németországi pártok menekültpolitikájáról (Interjú 10)	16
3.8. Német kormányzat	17
3.9. A bajor tartomány menekültpolitikája	19
4. A SZOCIÁLIS MUNKA ÉS A POLITIKA VISZONYA, JOGI KERETEK	20
4.1. A szociális munka és a politika viszonya	20
4.2. Német civil szervezetek jogi szabályozása	22
5. TÁRSADALMI ÉS SZERVEZETI SZINT	23
5.1. A németországi aktív civilek	23
5.2. Bellevue di Monaco, ArrivalAid és JUNO szervezetek munkatársaival készített interjúk	25
5.3. Bellevue di Monaco	25
5.4. Bellevue civil szervezet munkatársának véleménye a menekülthelyzetről Németországban	27

5.5. JUNO – „eine Stimme für geflüchtete Frauen”	30
5.6. JUNO civil szervezet munkatársának véleménye a menekülthelyzetről Németországban	31
5.7. Az ArrivalAid civilszervezet bemutatása és munkatársának véleménye a menekülthelyzetről Németországban	31
5.8. Egyéni motivációk	32
6. MENEKÜLTEK SZINTJE.....	35
6.1. Ideális civil szektor	35
6.2. A menekültek családi háttere, képzése és németországi integrálódása	35
6.3. A menekültek véleménye Németországról	38
7. KONKLÚZIÓ	39
8. BIBLIOGRÁFIA.....	41
8.1. Források	41
8.2. Szakirodalom	42

ABSZTRAKT

Dolgozatomban arról írok, hogy a Közel-Keletről Németországba érkezett menekültek integrációja hogyan valósul meg. Írásomban nagy hangsúlyt helyezek a civil társadalomra és szervezetekre. Hipotézisként az fogalmazható meg, hogy habár az Európai Unió és Németország is igyekszik a menekültek integrációját megteremteni, a legfőbb feladat mégis a civil szférára hárul. A menekültekkel foglalkozó civil szervezetek képesek elősegíteni a menekültek jogainak megvalósulását, illetve pótolni a jogok hiányosságát. Mivel a menekültek integrációja sok jogi kérdést vet fel, a szociális segítő munka nem mentes a politikától, hiszen a jogokat az egyes politikai pártok befolyásolhatják.

A téma relevanciáját az adja, hogy 2015-től kezdődően jelentős menekültáradat érkezett Közel-Keletről, Afrikából és Közép-Ázsiából Európába. Németországot azért választottam vizsgálódásom tárgyaként, mivel nagy szerepe van ebben az országban a „Willkommenskultur” politikának és a civil társadalom hagyományosan jelentős részt vállal a társadalmi problémák megoldásában. Azért is találok érdekesnek ezt a témát, mert liberális elméleti kerettel jól szemléltethető, hogy az NGO-knak (Non-governmental organisations), tehát nem állami háttérrel rendelkező szervezeteknek milyen szerepük van a nemzetközi kapcsolatokban.

Az őszi félévben Münchenben voltam Erasmus ösztöndíj keretében. Itt tartózkodásom alatt készítettem saját mélyinterjúkat a Bellevue di Monaco, ArrivalAid és a JUNO (Eine Stimme für geflüchtete Frauen – a menekült nők hangja) szervezetek menekültjeivel és munkatársaival. A felhasznált szakirodalmak tartalmazznak kvantitatív és kvalitatív forrásokat is. Azonban a menekülteket még nem igazán kérdezték integrációjuk megvalósulásáról.

Kutatásom gyakorlati haszna, hogy a menekültek véleménye is megjelenik Németországról, valamint beilleszkedésükről.

Mivel a kutatást még az orosz-ukrán háború kitörése előtt kezdtem, ezért csak a 2015-2022 érkező menekültekkel foglalkozom. Kutatásaim Münchenre korlátozódtak.

Dolgozatomat a következő részekre osztottam fel. A bevezetőben foglalkozom az alapvető fogalmak tisztázásával, hipotézis felvetéssel. Utána megvizsgálom „fentről lefelé”, hogy a különböző aktorok hogyan viszonyulnak a menekültkérdéshez. Ezek a következők: Németország, főbb német pártok, civil társadalom, menekültek. Emellett betekintést nyújtok a politika és a szociális munka viszonyába, valamint a német NGO-k jogi szabályozásába.

Kutatási kérdésemre, hogy hogyan valósul meg Németországban a menekültek integrációja, összegezve a következő választ kaptam: Bár mind az Európai Unió, mind Németország sokat dolgozik ezen, a munka „oroszlán része” mégis a szervezetekre hárul.

1. BEVEZETÉS

1.1. Téma felvezetése

2015-től kezdődően jelentős számú menekült érkezett Közel-Keletről, Afrikából és Közép-Ázsiából Európába. A migráció okai a különböző fegyveres konfliktusok, a politikai és vallási üldöztetés, gazdasági ellehetetlenülés vagy klímaváltozás. Németország előszeretettel hangoztatja „Willkommenskultur”, „welcomeculture” politikáját és a civil társadalom hagyományosan döntő szerepet vállal a társadalmi feladatokban. Azért is találom érdekesnek ezt a témát, mert liberális elméleti kerettel jól szemléltethető, hogy az NGO-knak (Non-governmental organisations), tehát nem állami háttérrel rendelkező szervezeteknek milyen szerepük van a nemzetközi kapcsolatokban. A liberális elméleti keret Immanuel Kant nevéhez fűződik. Kant az államközpontú megközelítésen kívül, az állam alatti szintre is hangsúlyt helyez. Ezért kapcsolódik a dolgozatomhoz a liberális elméleti keret, hiszen ez a nem állami szereplőkkel, így a civil szervezetekkel is kiemelt módon foglalkozik. Az államközi kapcsolatok mellett az egyének közötti kapcsolatokra is figyelmet kell fordítani. Ezekre, valamint az egyénekre vonatkoztatott szabadságokra (politikai, gazdasági, szociális, oktatási jogok) figyelve, csökkenteni lehet a konfliktusokat. Így hangsúlyozódik a szervezetek fontossága, amelyek az egyének közötti kapcsolatok erősítéséért és az előbb felsorolt jogok megvalósulásáért munkálkodnak. (Szörényi, 2009, Grotius)

Mivel kutatásomat még a 2022-ben kezdődő orosz-ukrán háború kitörése előtt kezdtem, ezért elsősorban a 2015-ös menekültválsággal foglalkozom. A vizsgált időkeret így a 2015-2022 tartó időszak. Az őszi félévben Münchenben voltam Erasmus ösztöndíjon, ez idő alatt lehetőségem nyílt, hogy a „Bellevue di Monaco, ArrivalAid és JUNO- eine Stimme für Geflüchtete Frauen” („JUNO - a menekült nők hangja”) szervezetek munkájába bekapcsolódjam és interjúkat készítek a munkatársakkal és menekültekkel egyaránt.

A felhasznált tanulmányokban fellelhetőek kvantitatív és kvalitatív módszerek, azonban magukat a menekülteket nem kérdezik meg a témáról. Ezt a hiányt szeretném dolgozatommal valamilyen szinten betölteni. A felhasznált szakirodalmak mellett így a saját kutatásomból levont tanulságokat is beleépítem a dolgozatomba. Személyes kutatásaim München városára korlátozódtak, így a bajor tartomány három müncheni, az előbbieken említett szervezete kap hangsúlyt. Mivel egy zöld politikus látogatott el az egyik szervezethez, így a vele folytatott beszélgetés tanulságai kerültek bele a dolgozatomba. Ezt azonban igyekeztem csak röviden belerakni, hiszen a többi pártot személyesen nem kérdeztem. A dolgozat további korlátja, hogy

a megkérdezett hat menekült közül négy Afganisztánból érkezett. Később olvashatjuk, hogy a menekültek 50%-a három országból érkezett, ezek közül az egyik ország Afganisztán. Az általam megismert szervezetekben is döntő többséggel afgán menekültek voltak, így őket tudtam megkérdezni. A kutatás tehát nem reprezentatív, de alkalmas bizonyos mintázatok, trendek feltárására.

Hipotézisem így hangzik: Habár az Európai Unió és Németország is igyekszik a menekültek integrációját megteremteni, a legfőbb feladat mégis a civil szférára hárul. A legfőbb feladatok közé tartoznak olyan szakpolitikai intézkedések, mint a lakhatásban, oktatásban, munkában, családgyejesítésben való segítség. A menekültekkel foglalkozó civil szervezetek képesek elősegíteni a menekültek jogainak megvalósulását, illetve pótolni a jogok hiányosságát. Mivel a menekültek integrációja sok jogi kérdést vet fel, a szociális segítő munka nem mentes a politikától, hiszen a jogokat az egyes politikai pártok befolyásolhatják. Dolgozatomban azt szeretném bemutatni, hogy a civil szféra hogyan egészíti ki az állami feladatokat a menekültek integrációja terén.

1.2. Áttekintés

Az európai országok különbözően reagáltak a 2010-es években elinduló menekültáradatra. Németország az úgynevezett „Willkommenskultur” politikát alkalmazta, hiszen az előregedő német társadalom problémájára jó megoldást jelenthetnek az újonnan érkezők. Ez a befogadó attitűd leginkább a civil társadalom erőfeszítéseiben látszott/látszik. Egyeseket a német kormányzat irányított, mások éppen a kormányzati törvények ellen léptek fel, megint másokat a szolidaritás elve vezérelt. Dolgozatomat tíz szakaszra osztottam fel. Az első részben tisztázom a szakmai fogalmakat. Ezután bemutatom Németország menekültjogi helyzetét és az itteni civil mozgalmak történetét röviden. Utána rátérek arra, hogy Németország kormányzatának és a hat legfőbb pártnak mi a reakciója a menekültkérdésre. Lehetőségem volt a JUNO szervezetnek köszönhetően egy a Zöld politikai képviselővel való beszélgetésen részt venni, a képviselővel való beszélgetés tanulságai is belekerülnek a dolgozatba. A továbbiakban a szociális munka és a politika viszonyát elemzem. A következő részben a szervezetek működésének jogi keretébe nyújtok bepillantást. Ezek után a civil társadalom, majd az egyének menekültekkel kapcsolatos tevékenységeit vizsgálom. A nyolcadik szakasz a Bellevue di Monaco, ArrivalAid és JUNO szervezetek részletes bemutatásáról és az ezen szervezetek munkatársaival készített interjúk feldolgozásáról szól. A menekültekkel folytatott beszélgetések tanulságai alkotják a kilencedik

részt. A konklúzióban megerősítem a hipotézist és levonom a következtetéseket.

1.3. Fogalmak tisztázása

Az Európa Tanács definíciója szerint a migráció nem más, mint az emberek mozgása, vándorlása, országhatárokon át vagy akár azokon belül, bármilyen okból. Megkülönböztetjük a kényszerű és az önkéntes migrációt. Az önkéntes migráció esetében az emberek saját elhatározásukból hagyják el otthonukat, elsősorban vonzó tényezők miatt. A kényszmigráció ezzel szemben elsősorban kényszerítő tényezők (például üldöztetés, háború vagy éhezés) következménye; ez esetben az érintettek az alapvető emberi jogaik megsértése miatt menekülnek. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága szerint a menekültek és menedékkérők speciális csoportot alkotnak, tekintve, hogy ezek az emberek súlyos, az életüket és szabadságukat érő fenyegetés hatására hagyják el az otthonukat. Míg a többi, migrációban érintett csoport gazdasági vagy társadalmi okokból, az életminőségük javítása céljából vált országot, a menekültek életük megmentése vagy szabadságuk megőrzése miatt kényszerülnek erre. Dolgozatomban elsősorban menekültek helyzetéről fogok írni. A menekült olyan személy, aki „faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és [...] nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.” (Council of Europe, 2024)

A politika olyan döntésekkel foglalkozik, amelyek az emberek együttélését koordinálják egy adott országban. A politika azt is jelenti, hogy egy ország az erőforrásait hogyan használja fel és milyen célokat követ. A nemzetközi politikában a különböző országok együtt dolgoznak, hogy megoldják a globális kihívásokat, mint például a migráció. Fontos megkülönböztetni a politika és a szakpolitika fogalmait. A politikai pártok foglalkoznak a politikával, amit a szervezetek csinálnak azt szakpolitikának nevezzük. (Plan International, 2024)

Főként 2015-2026-ban, de korábban is Németország a menekültekkel szemben az úgynevezett „Willkommenskultur” politikát kezdte alkalmazni. A koncepció előzőleg a munkaerőpiac magasan képzett migráns háttérrel rendelkezők integrációját jelentette. (Karakayali, 2017)

Később a fogalmon azt kezdték érteni, hogy támogatták a menekültek bejövetelét és igyekeztek elősegíteni az integrációjukat. A német kancellár, Angela Merkel elhíresült mondata így hangzott: „Wir schaffen das.” (Sikerülni fog.) Ez arra utalt, hogy Németország képes arra, hogy a rengeteg érkezőt ellássa és integrálja. (Funk, 2016)

A civil társadalom olyan társadalmi cselekedetek formáira utal, melyeket egyének vagy csoportok visznek végbe, amelyek nem kapcsolódnak az államhoz. A civil szervezetek a demokráciáért harcolnak és a hatalom és a polgárok között játszanak közvetítő szerepet. A civil szervezet és a civil társadalom nem egymás szinonimái. A civil társadalom tagjai nem feltétlenül tömörülnek csoportba, a szervezetek pedig egyének összefogásából születnek. (Eur-Lex, 2024)

1.4. Módszertan

Kutatásom a szakirodalmak részletes elemzéséből és az általam készített interjúk feldolgozásából áll. A szakirodalmak között található kvantitatív és kvalitatív módszertanok is. Ezek segítségével arra keresem a választ, hogy milyen a német menekültjog, a civil mozgalmak története, a pártok menekültekhez való hozzáállása, a szervezetek jogi szabályozása. Mivel a menekülteket eddig nem kérdeztek németországi integrációjukról, elsősorban velük interjúztam, valamint egy politikussal és három szervezeti munkatárssal. Összesen 11 mélyinterjút végeztem el. A Zöld politikustól az AfD elleni tüntetésről és a párt feladatairól kérdeztem. Tőle és a JUNO szervezet munkatársától a politika és a civil szféra viszonyáról is információt szereztem. A három szervezet munkatársa a bevándorlás, Németország problémái és a szervezet feladatai témakörökbe nyújtottak betekintést. A megkérdezett menekültek arról informáltak, hogy a Migrant Integration Policy Index honlapon szereplő szakpolitikák hogyan valósulnak meg Németországban. (Migrant Integration Policy Index, 2020)

2. NÉMETORSZÁG MENEKÜLTJOGI HELYZETE ÉS A CIVIL MOZGALMAK TÖRTÉNETE

A vizsgálódásom fő célja, hogy bemutassam, hogy mennyiben valósulnak meg a menekültek jogai Németországban vagy hiányuk miatt miért van létjogosultsága a civil szervezeteknek. 2022-ben 244.132 ember folyamodott menedékjoghoz Németországban. 50%-uk három országból, Afganisztánból, Törökországból és Szíriából érkezett. A dublini rendelet szerint, a menekülteknek abban az országban kell menedékjogért folyamodniuk, amelyik országban elsőként az EU területére értek. (Council of Europe, 2024)

A menedékjogra jogosult személyek, például az elismert menekültek vagy a kiegészítő védelemre jogosultak általában dolgozhatnak. Aki azonban nem tud munkát találni, az jogosult a munkanélküli segély II-re. A menedékkérők, vagyis azok, akiknek a menekültügyi eljárása még nem zárult le, a szükséges dolgokat természetbeni juttatásként kapják meg, például ételt a

befogadóközpontban működő élelmiszerbankban. Különösen a menekültügyi eljárás kezdetén, amikor az első befogadóközpontokban vagy a közösségi szállásokon helyezték el őket, elsősorban természetbeni juttatásokat kaptak. Pénzbeli juttatásokat is kapnak készpénz formájában, ha például albérletben szállásolják el őket. Ezeket az ellátásokat 15 hónapig kapják a menedékkérők, utána szociális segélynek megfelelő ellátásban részesülnek. Aki képzésben vagy tanulmányok folytatása alatt áll, annak 15 hónap után a szociális segély helyett BAföG vagy szakképzési támogatásért kell folyamodnia. Ez a 2019-es reformig sok menekült számára nem volt elérhető, ami a képzés és a tanulmányok abbahagyásához vezetett. Sokan kritizálják, hogy miért kapnak ennyi támogatást a menekültek, azonban a létminimumot minden ember számára garantálni kell, a menekültek és a német állampolgárok számára egyaránt. (Die Bundesregierung, 2024)

A német lakosság körében sokféle hozzáállás létezik a menekültkérdés tekintetében. A német társadalom bár megosztott véleménnyel bír, azonban nem oszlik két csoportra a nép. Inkább az jellemző a németekre, hogy nyitottak a bevándorlásra, de elismerik a kihívásokat is. Alapvetően a többség úgy véli, hogy a háború és üldöztetés elől menekülő embereket be kell fogadni Németországban, ugyanakkor emellett is állást foglalnak, hogy a menekültek beáramlását korlátozni kell. Itt röviden kitérnék a Németországban hagyományosan jelenlévő önkéntes és civil mozgalmak történetére. A polgári és önkéntes szerveződések formális keretei egyesületek formájában és a kommunális politika szintjén jönnek létre. Ezen kívül nagy múltra tekintenek vissza az egyes egyének önkéntes vállalásai is, melyeknek gyökerei a 2. Világháború alatti és utáni időkre nyúlnak vissza. (Campus, 2024)

Németország a szervezettségéről híres, így a polgári önkéntesség is különböző szervezettségi szinten valósul meg a kevésbé formális, tehát alapítványi, egyesületi szinten működő önkéntességtől kezdve egészen a jótékonyági társulásokig és az önszerveződő csoportokig minden megtalálható. Ezek a csoportok természetesen nem állami és nem gazdasági szervezetekként tekintenek önmagukra, hanem a civil társadalom jólétéért dolgozó emberekként. A polgári önkéntesség, amely egyéni, fizetség nélküli, közérdeket szolgáló társadalmi tevékenység, fontos társadalmi erőforrás és a civil társadalom kifejezőereje. A két Németországban természetesen társadalmi berendezkedésüknél fogva különbözőképpen alakultak a civil kezdeményezések. Az NSZK-ban (Német Szövetségi Köztársaság) az 1960-as évektől kezdve az érték váltás és a pluralista társadalom kialakulása kapcsán az önkéntesség egyre inkább természetes létformává vált. A 70-es és 80-as évek reformjai és a társadalmi

mozgalmak hozzájárultak ahhoz, hogy az önkéntes szerveződések kibontakozhassanak. Nem elhanyagolható elem az állam föderális berendezkedése, mely kommunális szinten politikai autonómiát biztosít és szabad kezet ad a lakosságnak pl. a jótékonykodás területén is. Az NDK (Német Demokratikus Köztársaság) társadalma teljesen más alapokra épült. A későbbi NDK területén a demokrácia és a szociális állam megtapasztalása csak a Weimari Köztársaságban volt lehetséges 1919-től 1933 elejéig, míg a nemzeti szocialista diktatúra gyökeret nem vert. Az NDK megalakulásával olyan diktatúra jött létre, mely centralizáltan szervezett társadalomként működött és melyben nem voltak szabad „társulások”. Az államot, a pártokat és a tömegszervezeteket a szocialista egységpárt kormányozta és ellenőrizte. A polgárok önkéntes megmozdulásait is az állam szabályozta és „apolitikus” szerveződésként hagyta megvalósulni. Különös szerepet kaptak a társadalom „zugai”, mint pl. az egyházi közösségek és a privát szféra. (Campus, 2024)

Ezen kívül az NDK-ban az üzemekben is erőteljes önkéntes mozgalmak alakultak ki. Az NDK sok önkéntest veszített a Fal építése kapcsán és a Fal leomlása után is, hiszen többen az aktív társadalomból elhagyták az országot. A két országrész egyesítése után a volt NDK területén rövid ideig az egyházi közösségek éltek virágkorukat az önkéntes munka területén. Azon kívül, hogy a lakosság történelmileg beletanult az önkéntesség művészetébe, természetesen az állam is kiveszi a részét a feltételek megteremtéséhez. Az önkéntesség elképzelhetetlen, illetve nehezen megoldható a jóléti társadalom, az állam föderális berendezkedése és a szociális háló megléte nélkül. A közérdekű felhívások és reklámok további felvilágosító és jó értelemben vett propaganda-munkát végeznek. A meglévő egyesületek, melyek nem feltétlen mások segítségére „szakosodtak”, hajlandóak profilt váltani és bekapcsolódnak más segítő szervezetek munkájába. Akár iskolák, kollégiumok és cégek is részt vesznek olyan munkálatokban, ami másokat segít, pl. a menekültek integrációját előmozdítja. (Campus, 2024)

A szövetségi kormány kidolgozott egy "Nemzeti Integrációs Cselekvési Tervet" 2020-ban. A terv a bevándorlás és az együttélés öt fázisán alapul, a származási országban történő "előintegrációval" kezdve és a németországi kohézióval befejezve. Ezen öt szakasz a következő: a bevándorlást megelőzően, kezdeti integráció, integráció, együttműködés, kohézió. A szövetségi kormány még soha nem foglalkozott a teljes integrációs folyamattal olyan átfogóan és szisztematikusan, mint most. Angela Merkel kancellár a 2020. október 19-én a kancellári hivatalban tartott 12. integrációs csúcstalálkozón mutatta be a tervhez kapcsolódó konkrét intézkedéseket. A továbbiakban az öt szakaszt részletezem. (Die Bundesregierung, 2024)

Az első szakasz célja, hogy már a bevándorlás előtt megteremtse a sikeres integráció irányát. Két cél fogalmazódik meg: az elvárások kezelése és a tájékozódás biztosítása. Ennek érdekében Németország tíz partnerországban - köztük Afganisztánban, Albániában és Marokkóban - tanácsadó központokat finanszíroz, amelyek tájékoztatást nyújtanak a Németországba történő bevándorlás lehetőségeiről és feltételeiről. A hangsúlyt a nyelvtanulásra és az oktatási programokra fektetik. A második szakasz a kezdeti integrációval foglalkozik. Ez az időszak kulcsfontosságú az újonnan érkezőknek, hiszen alkalmazkodniuk kell az új környezethez, nyelvhez, szokásokhoz. Ezért a második fázis olyan projekteket szorgalmaz, mint nyelvi támogatás, szakmai és oktatási képesítések elismerésével kapcsolatos tanácsadás. A harmadik szakasz a társadalmi részvételt hangsúlyozza. Ehhez szükség van helyi támogató szolgáltatásokra is. A társadalmi részvétel előfeltétel a sikeres integrációhoz. A részvétel lehetővé tétele után lehetőség van a menekültektől is megkövetelni és ösztönözni a teljesítményt. A negyedik szakasznak együttműködés a neve. Célként tűzték ki, hogy a sokszínűség értéke mellett biztosítsák az egységet. Az ötödik szakasz a kohézió nevet viseli. Szeretnék erősíteni az összetartozás érzését, mellyel szép jövőt tudnak kialakítani. (Die Bundesregierung, 2024)

A Nemzeti Integrációs Cselekvési Terv célja különböző szakaszokra oszlik, hiszen az egyes integrációs szakaszokban az embereknek más-más szükségleteik vannak. A szövetségi kormány nem egyedül dolgozik a fázisokon, segítséget nyújtanak neki a helyi hatóságok, a vállalkozások, a civil társadalom és 75 migránsszervezet. Ez is bizonyítja, hogy nagy szükség van mind a civil szervezetekre, mind a civil társadalomra, hiszen a menekültek integrációja velük együtt valósítható meg. A Nemzeti Integrációs Cselekvési Terv célja, hogy a bevándorlási múlttal rendelkező emberek életkörülményeit javítsa, egyenlő részvételüket valósítsa meg és a társadalmi kohéziót erősítse. Ezért 24 tematikus fórumon úgynevezett központi projekteket dolgoznak ki az illetékes szövetségi minisztériumok vezetésével a tartományokban, a helyi hatóságokkal, a nem állami szereplőkkel és mindenekelőtt a migránsszervezetekkel együtt. Itt is kiemelkedik a szervezetek jelentősége. (Landeszentrale für politische Bildung, Baden-Württemberg, 2024)

Ahogy a fentiekben olvashattuk, a létminimum biztosítása minden embernek jár, ezzel maximálisan egyet tudok érteni. A 2019-től elérhető szakképzési támogatás megkönnyítheti a menekültek integrációját. Tapasztalataim szerint is rengeteg, más országokhoz képest több és meghatározóbb civil szervezet van Németországban. Fontos még egyszer kielemelni, hogy ezek

a jóléti államnak és a szociális hálónak köszönhetően tudnak ilyen jól működni. A Nemzeti Integrációs Cselekvési Terv szerintem hatékonyabbá teszi az integrációt. Hangsúlyoznám a bevándorlást megelőző szakasz fontosságát. A későbbiekben látni fogjuk, hogy a pártok többsége szeretne a menekülés okai ellen küzdeni. A kezdeti integrációs szakasz segítségével a származási országok problémáit is kismértékben orvosolni lehet.

3. A NÉMET PÁRTOK ÉS A KORMÁNYZAT HOZZÁÁLLÁSA A MENEKÜLTKÉRDÉSHEZ

Azért fontos az egyes pártok menekültkérdéshez való hozzáállását megvizsgálni, mert ezek nagyban hatnak a civil társadalom gondolkodásmódjára is. Látni fogjuk, hogy a különböző pártok milyen menekültpolitikát kívánnak folytatni és azt hogyan tudják az önkéntesek kiegészíteni. Az FDP, Linken és Zöldek pártok kiemelik a civil szféra szerepének fontosságát. A következőkben elemezni fogom a hat legfőbb német párt menekültpolitikáját.

3.1. CDU és CSU – kereszténydemokrata unió és bajor keresztény szociális unió

A CDU amellet érvel, hogy a menekülthelyzet menedzselését csak az Európai Unió, valamint az eredet- és tranzitországok együttműködésével lehet megoldani. Ezt szem előtt tartva egy négy pontból álló tervet készítettek. Az első az EU külső határának rendezéséről szól. Valamint szeretnének a menekülés okai ellen küzdeni a tranzit és származási országok segítségével keresztül. A migrációt jobban szeretnék ellenőrizni. Amellet is kiállnak, hogy a menekülthelyzet kezelésében nagyobb európai szolidaritás jöjjön létre. A CDU által vezetett szövetségi kormány 2015 nyarától rengeteg intézkedést hozott mind Németországban, mind az EU-ban. Az Európai Tanács 2016-ban megegyezett Ahmet Davutoglu török miniszterelnökkel egy intézkedéscsomagban a menekültkérdésről. A menekültügyi törvényt szigorították az első és második menekültügyi csomagokkal. (*Asyl- und Flüchtlingspolitik*, 2016)

3.2. SPD – Szociáldemokrata Párt

A szociáldemokrata miniszterelnök, Malu Dreyer az SPD kongresszusán egy menekültpolitikai kérelmet nyújtott be. A Közel-Keleten és Afrikában jelenlévő humanitárius katasztrófa eléri Közép-Európát. A párt az integratív menekültpolitikával a szolidaritás és felelősség mellett áll ki. Az SPD kormányelnök így fogalmaz: „Kötelezettségünk segíteni a háborúból, erőszakból és a politikai üldöztetésből elmenekülő embereknek.”(Dreyer, 2015) Az egész társadalom

jólétének érdekében integrálni kell a menekülteket. A kormányelnök hangsúlyozza, hogy minden gyereknek jó oktatást kell biztosítani, attól függetlenül, hogy milyen a származása. Megerősíti, hogy minden Németországban élőknek ugyanolyan esélyt kell adni. A párt továbbá a menekülés okainak megszüntetését, az EU külső határainak védelmét, rendezett bevándorlást, humanitárius menekültjogot, lakásépítést, befogadó társadalmat és a munkaerőpiachoz való hozzáférést szeretne elérni. (*Integrative Flüchtlingspolitik*, 2015)

3.3. Zöldek

A Zöldek véleménye szerint egy olyan „üdvözlő-paktumra” van szükség, amelyet a szövetségi kormány, tartományok és az önkormányzatok is betartanak. Ez a gyors integrációról, menekülteknek való lakás, oktatás, munka, egészségbiztosításáról szól. Kiemelik a felnőttek oktatását, különös tekintettel a menekült nőkre, akik sokszor sajnós képzés nélkül érkeznek. Fontos feladat hárul a tanárookra a nyelvoktatás terén, valamint a pszichoterapeutákra a traumák feldolgozásában. Amellett is kiállnak, hogy legyenek megfizethető lakások a kis bevétellel rendelkezőknek. Ezen kívül a menedékjogi eljárás felgyorsításáért, az egészségügyi ellátás jobbá tételéért állnak ki. Programjukban nagy hangsúlyt fektetnek a civil szervezetekre, hiszen ezek nagy segítséget nyújtanak az integráció terén. A menedékjog emberi jog, mindenkinek biztosítani kell, aki háború, terror vagy politikai üldöztetés miatt menekül. A Zöldek szerint Németországnak szüksége van egy modern bevándorlási törvényre. A párt kiemeli a civil társadalom szerepét azért is, hogy az önkéntesek segítségével a menekültek információkhoz jussanak jogaikról. Ezért céljuk a társadalmi integráció erősítése. Szeretnék a menekültek állampolgársághoz jutását, valamint a kettős állampolgársághoz jutást megkönnyíteni. Az, hogy Németország egy bevándorlási ország, meg kellene látszania a munkahelyeken. A főnöki beosztásokban szinte csak német származásúak vannak. A Zöldek ezért a menekültek nagyobb társadalmi szerepvállalását tűzik ki célul. A párt Németország menekültek általi vallási sokszínűségét is üdvözli és támogatja, a populizmus és rasszizmus ellen felszólalnak. Nagyobb európai szolidaritást és az Európába vezető utak biztonságosabbá tételét is pártolják. Az új falak és szögesdrótkerítés felhúzását ellenzik. A CDU és SPD pártokhoz hasonlóan a Zöldek is kiemelik a menekülés okai elleni küzdelmet. (Halle, 2015)

3.4. Die Linken – baloldal

A baloldal célja egy szolidáris társadalom kiépítése. A menekülteknek mind szociálisan, kulturálisan és demokratikusan is részvételt kell biztosítani a társadalomban. A párt harcol a

menekülés okai és a kitoloncolás ellen. Kiállnak a szexuális orientációjuk miatt üldözött menekültek mellett is. A Zöldekhez hasonlóan biztonságosabb Európába vezető utakat és egy szolidáris bevándorlási társadalmat szeretnének. A tömegszállások és a háborús területekről érkezők kitoloncolásának megszüntetését szorgalmazzák. Legyen mindenkinek, köztük a menekülteknek is joga képzéshez, lakhatáshoz, munkahelyhez. A baloldal bírálja a közös európai menekültrendszerrel szóló reformot. Ezt az univerzális emberi jogok megsértésének tartják, „a Willkommenskultur helyett szögesdrót fogadja a Németországba érkezőket. A Linken párt tagja a „Rasszizmus elleni kiállítás” szövetségnek. (*Fluchtursachen bekämpfen – nicht die Geflüchteten!*, 2024)

3.5. AfD – Alternative für Deutschland

Az AfD szerint Európa további megnyitása a más kontinensekről érkező bevándorlás előtt viszonylag rövid távon az őshonos lakosság marginalizálódásához vezetne. Az uniós menekültügyi jog pusztán "szép időjárási jognak" bizonyulna, amelyet válság esetén senki sem követne. Az AfD alapvető paradigmaváltást sürgetett a migrációs politikában: minden Európába irányuló bevándorlást korlátozni és ellenőrizni kell. A menekült- és bevándorláspolitikát vissza kell adni a tagállamok hatáskörébe. Németországnak ki kell lépnie a két ENSZ-megállapodásból, a "Migrációs paktumból" és a "Globális menekült paktumból", követve az USA példáját. Az AfD nemzetközi együttműködést sürgetett a menekültek lakóhelyhez közeli ellátásában és helyi védelmi központok létrehozásában. A német menekültügyi eljárás "ösztönzőinek" - hosszú eljárások, az elismerés előtti munkaerőpiaci hozzáférés, túlzott szociális juttatások, a kitoloncolás elmaradása - véget kell vetni. Az elutasított menedékkérőknek el kell hagyniuk az országot. Az AfD elutasítja az utólagos tartózkodási jogot. Az EU-nak a jövőben lényegében arra kellene korlátozódnia, hogy operatív segítséget nyújtson a tagállamoknak a kitoloncolások során, és tárgyalásokat folytasson a származási országokkal a hazatoloncolási megállapodásokról. A külső határaik biztosításáért elsősorban az érintett uniós tagállamok felelősek. Az AfD a fejlesztési segélyeket és az uniós piacra jutást azokra az országokra akarta korlátozni, amelyek visszaveszik a kitoloncolt állampolgáraikat, és nem okoznak menekülést. Németországban és Európában visszavándorlási programokat kellene létrehozni. Az EU külső határainak ellenőrzése mellett nemzeti határellenőrzést is be kellene vezetni. Az AfD az EU-n belüli szabad mozgás korlátozását is követeli azzal a céllal, hogy a befogadó államok korlátozhassák az uniós bevándorlást, amelyet csak olyan embereknek engedélyeznének, akiknek nincs okuk menekülni. (Landeszentrale für

3.6. FDP – szabaddemokrata párt

A szabaddemokraták egy felelős, humanitárius, rendezett menekültpolitika mellett állnak ki. Véleményük szerint hiányzik a jó kormányzás és naív a kommunikáció. Habár Németország egy erős és magasan fejlett ország, mégis képtelen napi 10000 embert befogadni. Az állam kudarca csupán a civil önkéntesek segítségével csillapítható. A német emberek a dacos „Wir schaffen das” (sikerülni fog, Angela Merkel elhíresült mondata a menekülthelyzetről) helyett egy olyan koncepciót szeretnének, amely a menekültválság valós megoldására törekszik. A párt célja tehát, hogy egy csomaggal csökkenste a menekültek számát, hiszen csak így biztosítható a szükséges integráció. A szabaddemokraták a menekülés okai szerinti jobb megkülönböztetés és a bevándorlási törvény megalkotása mellett foglalnak állást. A menedékjog helyett új tartózkodási státuszt szeretnének adni a menekülteknek, ezzel a bevándorlók jobban hozzáférnének integrációs tanfolyamokhoz és közvetlen munkavállalási engedélyt kapnának elsőbbségi ellenőrzés nélkül. Ezzel gyorsabban a saját lábukra állnának és kilépnének a menekültellátó rendszerből. Tehermentesítenék a Szövetségi Migrációs és Menekültügyi Hivatalt (BAMF), cserébe a helyi önkormányzatokat támogatnák. Az önkormányzatok munkájával felgyorsulna a menedékkérelmek elbírálása. Ezzel összefüggésben a párt nagy hangsúlyt fektet a visszatoloncolás könnyebb megszervezésére. A szabaddemokraták egy új közös európai menekültügyi törvényt és a Frontex (Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség) kibővítését támogatják. Kiemelik a többi párthoz hasonlóan a menekülés okai ellen való küzdelmet, különös tekintettel Szíria pacifikálására. Az FDP úgy gondolja, hogy Németországnak integrációs és oktatási intézkedéseket kellene szorgalmaznia, az iskolák építése sok családot a régióban tarthatna. Egy olyan fejlesztési politikát is pártolnának, amely különösen a fiataloknak ad lehetőségeket a saját származási országukban, ezáltal megállíthatja a nagy migrációs áramlásokat. Véleményük szerint a szövetségi kormánynak át kellene vállalni a menekültek elhelyezésének teljes költségét, hiszen jelenleg ezt a munkát önkéntesek végzik csak. Mind őket, mind a menekülteket szakmai struktúrákkal jobban támogatni kellene. A menekültek is hozzá tudnának járulni képességeikkel a helyszíni munkához. Ki kell használni a fiatalokban rejlő lehetőségeket is, akik hajlandóak dolgozni az öregedő társadalomért. Ennek érdekében szorgalmazni kell a nyelvtanfolyamok szervezését már a befogadóközpontokban, valamint meg kell szüntetni a munkavállalási tilalmat. A munkaerőpiac az integráció legjobb motorja is. Ezért van szükség egy új szövetségre a „Munkaügyi Integrációért”. Németországban

a jogrendet kizárólag az Alaptörvény határozza meg, ebben leírják az együttélés szabályait, melyek mind a társadalomra, mind a menekültekre egyaránt vonatkoznak. (*Für eine verantwortliche, humanitäre und geordnete Flüchtlingspolitik | FDP Nordrhein-Westfalen*)

3.7. A Zöldek politikai párt képviselője a németországi pártok menekültpolitikájáról (Interjú 10)

Münchenben tartózkodásom alatt a megismert szervezetek részt vettek az AfD (Alternative für Deutschland) elleni tüntetéseken. Az AfD egy szélsőjobboldali párt, mely a második legnépszerűbb politikai erő Németországban. A tiltakozások annak hatására szerveződtek, hogy januárban kiderült: az AfD két magas rangú képviselője részt vett egy olyan rendezvényen, amelyen egyebek között bevándorló-háttérű német állampolgárok tömeges kitoloncolásának tervéről tanácskoztak. A JUNO szervezet egy alkalommal a Zöldektől meghívott egy politikust, aki a demonstrációról beszélt a menekülteknek, akiknek lehetőségük nyílt kérdezni és véleményt formálni a kérdésről. Tekintve az AfD elleni tüntetések aktualitását, legfőképpen az AfD szorgalmazta kitoloncolásról és a pártok véleményéről esett szó a beszélgetésen. A képviselő elmondása alapján az AfD hirdetései több helyen megjelennek. Ez azért van, mert ennek a pártnak több forrás áll rendelkezésére, vannak gazdag támogatóik, akik ezt a propagandát finanszírozzák. Ezeket a pénzeket az AfD nem használja másra, csak dezinformációra, csak arra, hogy összezavarja a képet. (Interjú 10)

„Az lenne a feladatunk, nekünk Zöldeknek is”, - mondja a párt képviselője, - „hogya mi is hallassuk a szavunkat, de egyszerűen sokkal kevesebb lehetőségünk van. Arra is sok energiánk megy el, hogy ezekről a propaganda-mesékről lerántuk a leplet. Sajnos elég sok olyan médiánk van itt Németországban, mint pl. a BILD-Zeitung, amelyekben kirekesztő diskurzusok zajlanak. Olyan fórumokra lenne szükség, ahol konstruktív demokratikus gondolatok jelennek meg.” (Interjú 10)

Az igazságos társadalom eszméje nehezen fenntartható, mert a hatalom és a jólét mindenki személyiségét eltorzítja. Németországban a hatvanas évek közepétől a felnövő generációk megszokták, hogy mindenük megvan és minden működik. A kényelem bármilyen kis csorbulása ellenérzéseket vált ki. A lemondás nehezen valósítható meg. Sok kisebb-nagyobb civil és politikai kezdeményezés próbálja rábírní a társadalmat a távlati gondolkodásra. Tehát, ha befogadják a menekülteket, - ami jelenleg sok kellemetlenséggel jár - továbbra is biztosított lehet a jólét. Vannak azonban olyanok, akik jelenlegi kényelmüket semmilyen áron nem

szeretnének feladni. (Interjú 10)

A politikai pártok nem direkt módon, de beleszólnak a civil szervezetek életébe, folytatja a Zöld politikus. A civil szervezetek vezetőivel vannak kapcsolatban, akik, ha konkrét segítségnyújtásra van szükség, akkor azt jelzik. Lezárásképpen a képviselő kiemeli, hogy a parlamentáris demokráciában az alapvető emberi jogokat kell megvédeni. Ha ezek sérülnek, akkor van mire apellálni. Ha a menekültek jogai sérülnek, különös tekintettel a gyermekek jogaira, akkor fel kell szólalni, és ez a feladat elsősorban az ellenzéki pártokra és a civil szervezetekre hárul. (Interjú10)

Összességében elmondható, hogy az AfD párton kívül az összes párt egyetért a menekülés okai elleni küzdelem fontosságában. A CDU és SPD pártok az EU külső határainak megerősítését és európai szolidaritást szeretnének. Mind az SPD, Linken, Zöldek hangsúlyozzák az oktatáshoz, lakhatáshoz, munkához való hozzáférést. A populizmus, rasszizmus ellen és a vallási sokszínűség mellett csak a Zöldek és a Linken pártok állnak ki. Az AfD a bevándorlás szigorú korlátozását szorgalmazza. A Zöldek, Linken, FDP pártok kiemelik a civil társadalom jelentőségét.

3.8. Német kormányzat

A következőkben a kormányzat és a civil szféra kapcsolatát mutatom be a menekült kérdés kapcsán. Németország „Wilkommenskultur” politikája 2015-től rengeteg civilt buzdított önkéntes tevékenységre. Ehhez hozzásegített a média is, ahol állandó témává vált, hogy mi történik az európai határokon, és hogyan fokozódik a vészhelyzet. Az önkéntesek sok területen kezdtek el tevékenykedni, volt, aki adminisztratív feladatokban segített vagy a szabadidejéből áldozott, hogy együtt sportoljon, főzzön a menekültekkel. A helyi és regionális képviselők is felhívták a figyelmet a civil társadalom jelentőségére, arra hivatkozva, hogy csak velük valósítható meg Németország befogadó politikája. A szolidaritást vállalók apolitikus, humanitárius motivációkról számolnak be, hiszen nem kívántak a baloldali aktivizmushoz csatlakozni. Azonban a kormányzat számos olyan programmal „támogatta” a civileket, amelyek segítségével irányítani tudta őket politikailag. Ez egyesekben erős ellenérzést váltott ki, ezért szembe fordultak a kormányzati menekültpolitikával, így politikailag aktívvá váltak. Sokan, akiknek eleinte csak humanitárius elkötelezettségei voltak, idővel politikailag aktívvá váltak. (Rosenberger, Stern, Merhaut, 2018)

A kormányzat mintegy 30000 kézikönyvet adott ki Welcome! címmel, amely a civilek számára ad iránymutatást, hogyan is kellene „támogatniuk” a menekülteket. Ezen kívül speciális tréningek és konferenciák segítik az önkéntesek boldogulását, valamint az önkéntes koordinátorok felelőssége közé tartozik, hogy hatékonyan működjenek a hatóság és az önkéntesek közötti kapcsolatok. Így intézményesültek az állampolgári kötelezettségek és váltak politikailag manipulatívva. A kormányzati szereplők véleménye szerint szakmai irányítás nélkül rendezetlenség és káosz alakul ki, ezért szükséges a civil társadalom feletti ellenőrzés. A kormány legfőbb célja az önkéntesek irányításával az volt, hogy újra rendezze a felelősséget az állam és a civil szféra között. Egyre több feladat terhelte az állampolgárokat, ők voltak a felelősök a befogadó légkör megteremtéséért, miközben az állam diktált és nem engedett beleszólást részükről jogi és politikai vitákba. Néhány elszánt civil nyílt kritikát fogalmazott meg és megalapították a Menekültügyi Tanácsot. Itt lehetőség adódik, hogy az önkéntesek vitatkozzanak és kidolgozzák álláspontjaikat. A megkérdezettek több mint egyharmada nem szeretne az önkormányzattól politikailag és anyagilag függeni. Tehát a civil társadalom felelős résztvevővé vált a menekültek segítésében, azonban korlátozott terük volt, nem tudtak a kormánytól függetlenül cselekedni és politikai hangot adni. Sajnos ezáltal a menekültek is csak humanitárius jóindulatot kaptak jogok és törvényes jogosultságok helyett. Mégis nem minden esetben kormányozhatóak az önkéntesek, sokan ellenállást tanúsítanak, így talán pont ez a menekültkérdés járult hozzá, hogy egyenlőbb féllé váljon a civil társadalom. (Fleischmann, 2019)

Nanette Funk is osztja azt a véleményt, hogy Németország „welcomeculture” politikáját a civil társadalom valósította meg. Az önkéntesek kiegészítették az állami hiányosságokat, csökkentették a menekültek elszigeteltségét. A németországi segítők különböző társadalmi rétegekből jöttek, keletiek, nyugatiak, keresztények és muszlimok egyaránt csatlakoztak. Elhárították a bürokratikus akadályokat, meghívták a menekülteket otthonaikba, videót készítettek a muszlimokkal kapcsolatos sztereotípiák csökkentése érdekében. A szerző azt a kritikus állítást is megfogalmazza, hogy habár az önkéntesek sokkal jobban tájékozottak a menekültek problémáival kapcsolatban, mint az adminisztrátorok, még sincs beleszólásuk a politikába. Így tehát nem tekinthetők politikai hangnak, hanem inkább a kormány irányítása alá tartoznak. Az eddigi érveket erősíti az a vélemény is, hogy az állam és a civil társadalom a menekültek helyett cselekedett, ahelyett, hogy segítették volna őket, hogy saját nevükben járjanak el. Így vált a civil szféra is „bűnrészessé” a menekültek kérdésében. (Funk, 2016)

3.9. A bajor tartomány menekültpolitikája

Mivel saját kutatásomat a bajor tartományban végeztem, így erről a térségről írok részletesebben a menekültügy tekintetében. Sajnos a többi tartományról nem tudok írni a terjedelmi megkötések miatt. Azért is kiemelten fontos a bajor terület, hiszen a "balkáni útvonal" végén fekszik. Emiatt a délkelet-bajor határ menti régiókra nagy kihívások nehezedtek, nehezednek. A Königstein-kulcs szabályozása alapján minden szövetségi államnak be kell fogadnia a kvóta szerint meghatározott számú menekültet. A menedékkérők kétharmada férfi, legtöbben Szíriából, Afganisztánból és Irakból érkeztek. A menekültek legnagyobb aránya 18 és 45 év között van. Azt, hogy az adott területen belül hogyan osszák el a menekülteket, azt a tartomány külön rendeletben szabályozza. Bajorországban ez a DVAsyl5 rendelet. Ennek megfelelően a Bajorország Központi Befogadó Központ, valamint más befogadó központok és speciális befogadóközpontok várják a menekülteket. Ezek sajnos nem voltak elegendőek, így további szálláshelyeket kellett létesíteni, itt hat hónapig, a menekültügyi eljárás első szakaszáig tartózkodhattak. A szerző érvelése szerint általában a menekülteknek ugyanazok a jogaik, mint a németeknek. Ennek értelmében tehát lakóhelyet kell biztosítani a menekülteknek. Ezt azonban csak néhány szövetségi állam teljesítette, de egy közülük a bajor tartomány. Hogy a menekültek integrációja Németországban és azon belül Bajorországban is sikeres legyen, ahhoz szükség van mind a menekültek, mind a németek békés és kitartó együttműködésére. A szerző megerősíti a hipotézisemet bajor viszonylatban is, hisz így fogalmaz: fontos az egyházakat, segélyszervezeteket, valamint a civil társadalmat is bevonni ebbe a munkába. Célként fogalmazódik meg a külföldiekkel szembeni előítéletesség csökkentése is, valamint a menekültek megfelelő képzésének biztosítása. 2015-ben a Bajor Szabadállam a Bajor Gazdasági Szövetséggel, a kamarákkal és a Szövetségi Munkaügyi Hivatal regionális igazgatóságával közösen kötött egy "Megállapodást a munka és képzés révén történő integrációról". Ennek keretében jóval több menekült számára indítottak gyakornoki és képzési programot. Fontos feladat még a helyi együttélés támogatása, ami megint csak az önkéntes civiliek szerepvállalásával valósulhat meg. A délkelet-bajor határ menti területek nagyon sok feladattal szembesülnek. Hiszen itt lépnek be a menekültek az ország területére és itt kell dönteni további szétosztásukról. Az élelmezésen, civil társadalom bevonásán kívül nagy hangsúlyt kap az orvosi ellátás is. (Weber, 2018)

4. A SZOCIÁLIS MUNKA ÉS A POLITIKA VISZONYA, JOGI KERETEK

4.1. A szociális munka és a politika viszonya

Miután bemutattam a kormányzat és a pártok hozzáállását a menekültkérdéshez, rátérek a politika és a szociális munka viszonyára.

Felvetődik a kérdés, hogy van-e egyáltalán a szociális munkának politikai mandátuma, és ha igen, akkor kitől származik ez a megbízatás. A politika és a szociális munka néhány területe szorosan összekapcsolódik. A szociális munka mindig is olyan területeken tevékenykedett, amelyek kereteit a politika határozta meg. A politika és a szociális munka kapcsolata kétoldalú. A politika befolyásolja a szociális munkát és a szociális munka is hat a politikára. Ahhoz, hogy a politika és a szociális munka viszonyát elemezzük, elengedhetetlen a fogalmak tisztázása. A korábbiakban már a politika fogalmát definiáltam. A szociális munka befolyásolja a társadalmi változás és kohézió előmozdítását, azaz politikai cselekvés révén a közösség alakítását is segíti. A szociális munka a rendszer része, és kölcsönhatásban van a politikával, emiatt nem lehet apolitikus. Mégis némelyek szerint a szociális munka depolitizálódik. A nem kormányzati szervezetek is nagy jelentőséggel bírnak a politika befolyásolásában. Ide tartoznak olyan jogi és jóléti szervezetek, az egyházak és más nem kormányzati szervezetek, mint például a Proasyl, a menekültügyi tanácsok és az Amnesty International. Legfőbb feladatuk a célcsoportok érdekében való lobbizás. (KULL, 2017)

A szociális munka és a politika kapcsolata nagyon érzékeny mérlegként működik. Három kutató munkáját összehasonlítva, úgy tűnik a szociális munka a 21. században nem képzelhető el politikai háttér nélkül. Mühlum szerint a szociális munka nem tud apolitikus lenni. Mühlum az irgalmas szamaritánus történetéből indul ki. Állítása szerint ez egy egyszeri eset, de tegyük fel, hogy az utakon megszorodnak a rablók és egyre több segítségre van szükség. Ezt már nem lehet a saját szakállunkra elintézni, hiszen az egészséges üzleti ösztön azt mondatja velünk, hogy ne éljük fel a javainkat, és ne segítsünk minden bajbajutottnak. A segítő esetleg üzleti alapra is helyezheti az úton lévők támogatását, ehhez azonban már professzionális segítségnyújtás szükséges, mivel, ha pénzt kér a szolgáltatásért, akkor elvárható, hogy rendes segítséget kapjon a rászoruló, így a szociális munkás bekapcsolódik a piacgazdaságba. Piacgazdaság viszont nem létezik politikai háttér nélkül. (Lallinger, 2007)

Seithe is hasonlóan érvel. Szerinte azzal, hogy a szociális munka a piac részévé vált, szerkezete teljesen átalakult. A 70-es, 80-as évek élettérre irányuló szociális munkája ma gazdaságorientált

lett. Ezáltal ideológiai színezetet kapott, melyet az állam, és az állam hátterében a gazdasági vezetők diktálnak, ezért a szociális munka kapcsán egyre gyakrabban merül fel az a kérdés, hogy megéri-e segíteni. Mivel az állam maximálisan függ a gazdasági irányítóktól, a szociális munka, ami a szociális állam egyik feladata lenne átpolitizálódott. (Seithe, 2010)

Staub másik oldalról vizsgálja a kérdést. Kiemeli az emberi jogok fontosságát, melyek a német Alaptörvény és az európai jogrendszer alapvető részei, ezért szerinte úgy érezzük, nem is kell velük foglalkozni, mert le vannak fektetve. Mégis Staub mindenképpen fontosnak tartaná, hogy a szociális munkások az emberi jogokkal tisztában legyenek, mert különben csak „romantikus illúzió” az egész munka. A szociális tevékenység az ember és a társadalom határmezsgyéjén működik, és az egyént abban segíti, hogy a társadalmi változásokat könnyebben átvészelje. Ez nem történhet anélkül, hogy az emberi jogokat ne vennénk figyelembe. Ez pedig a politikai rendszer része. (Staub-Bernasconi, 2008)

A JUNO szervezet munkatársával folytatott egyik interjúm során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen a politika és a civil szervezetek kapcsolódása egymáshoz. Valamint hogy hogyan viszonyulnak a menekültek a politikához. Mivel erről a témáról más szervezeteket nem kérdeztem meg, így itt összehasonlítást nem végzek. Az interjúból levont tanulságokat tekintsük a szakirodalom kiegészítésének.

Habár a JUNO munkatársa a szervezet politikai függetlenségéről beszél, mégis érdemes a szervezet politikai viszonyaira kitérni. A szervezetet pénzügyileg támogatja az állam, valamint jogszabályok vonatkoznak mind a szervezetekre, mind a menekültekre, ami kihat a JUNO és más szervezetek munkájára is. A munkatárs úgy nyilatkozik, hogy a Zöldek és az SPD pártokkal a legszorosabb a viszonyuk. Azonban kapcsolatot tartanak fent minden párttal, a CSU-tól például egy miniszter érkezett látogatóba. A menekültek politikai képesítését nagyon fontosnak tartja, sokan olyan országból érkeznek, ahol a politikai részvételre nincs lehetőség. Sok menekült úgy gondolja, veszélyes elmondani a véleményét a politikáról. Ezért nagyon fontos, hogy meggyőzzék őket ennek biztonságáról, mivel a menekültek egy új perspektívát tudnak belevinni a politikába. Sajnos Németországban nincs elég pénz arra, hogy politikai képzést biztosítsanak a dolgozóknak, a diákoknak vagy a menekülteknek. Münchenben egy nagy hálózat jött létre, a különböző szervezetek, mint a Bellevue di Monaco, Wüstenrose, Initiativgruppe, Refugio, DaMigra, ArrivalAid egymással együttműködve dolgoznak. A JUNO szervezet egy közösségi teret teremt, ahol a menekültek és a helyiek közösen tudnak beszélgetni, főzni. A szervezet legfontosabb célja, hogy a különböző csoportok megismerjék egymást. Ha nem ismerjük a másikat, akkor előítéletesek vagyunk velük szemben, ezért fontos

az újonnan jövők és helyiek keveredése, hogy az újak is a társadalom részének érezzék magukat. Ezeket a véleményeket hangsúlyozza a szervezet munkatársa. (Interjú11)

4.2. Német civil szervezetek jogi szabályozása

A következőkben abba szeretnék betekintést nyújtani, hogy a németországi civil szervezetek milyen jogi keretben tudnak létrejönni és működni. Amennyiben egy kollektíva hosszabb távon tervez fennállni, szervezeti struktúrává kell alakulnia. A döntések vagy az összes tag konszenzusával születnek vagy egyik tag lesz a vezető, aki felelős a feladatok kiosztásáért. Jogi értelemben a közös cselekedet polgári jogi társaságot hoz létre (GbR). Ehhez nincs szükség alapszabályra. Szűkebb vonatkozásban azonban csak akkor szervezett a civil társadalom, ha a szervezet kiállít egy ilyen alapszabályt. A modern társadalom a demokrácián kívül a jogállamiságot, emberi és polgári jogokat és a kulturális hagyományokat tekinti fő értékeinek. A civil szervezetek is ezek védelmében jönnek létre. (Priller, Strachwitz, Triebe,2020)

A civil társadalom szereplőire a következő kritériumok jellemzőek: 1. kollektív szereplők (de nem feltétlenül jogi személyek jogi értelemben). 2. szubjektíven (azaz saját megítélésük szerint, de nem feltétlenül harmadik személyek szerint) alapvetően a közjót szolgálják. 3. önként jöttek létre, és a tagságuk is önkéntes. 4. saját magukat irányítják. 5. minden bevételüket, beleértve a tevékenységükből származó többletet is, az alapszabály szerinti céljaikra fordítják, és nem osztják szét a tagok vagy tulajdonosok között. 6. nem végeznek szűkebb értelemben vett állami (szuverén) tevékenységet. Amit mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy a civil társadalomnak soha nincsenek képviselői, csak szereplői. Ez azt jelenti, hogy nincsenek harmadik felek általi átfogó képviseletek. (Priller, Strachwitz, Triebe,2020)

Az Európai Bizottság nyolc funkcionális területtel foglalkozó civil szervezeteket különböztet meg, egy szervezet akár több szektorral is dolgozhat. Ezek a következők: : 1. szolgáltatások (pl. Caritas) 2. érdekérvényesítés (pl. Amnesty) 3. örökös (pl. fogyasztóvédelem) 4. önszegélyezés (pl. beteg önszegélyezés/sport) 5. közvetítés (pl. finanszírozó alapítványok/ernyőszervezetek) 6. közösségépítés (pl. lövészklubok, népviseleti egyesületek). 7. Politikai részvétel (pl. agytrösztök/Európai Unió) 8. Személyes önmegvalósítás (pl. vallási közösségek). A németországi civil társadalom tevékenységének középpontjában egészségügygel és a karitatív szektorral foglalkozó szervezetek állnak. Minden civil szervezet középpontjában célok állnak, amelyeknek az elérésére törekednek. Egy civil szervezet cél nélkül elképzelhetetlen. Ilyen elérendő célok a kultúra, oktatás, szolgáltatások, egészségügy jobbá tétele. (Priller, Strachwitz, Triebe,2020)

Azonban sok esetben az NGO-k olyan feladatokat vállalnak át, amelyeket rendszeresen az államnak vagy a magánszektornak kellene ellátnia. Azok a társaságok, amelyek az adótörvénykönyvben egységesített célokat követik és egyéb követelménynek is megfelelnek, ők adómentesek. Vannak olyan civil szervezetek, amelyek csak tagdíjából és adományokból tartják fenn magukat. Megkülönböztetünk olyanokat is, amelyek saját vagyonuk kezeléséből szerzik bevételeiket. Amelyek az alapító okiratnak megfelelő tevékenységet folytatnak, őket az adóhatóságok különleges célú szervezetekként sorolják be, és nem adóztatják meg. A szervezetek jogi formája deklarálja, hogy hogyan néz ki a szervezet felépítése és tevékenysége. Sajnos azonban nem minden szervezet rendelkezik a cselekvéséhez megfelelő jogi formával. Az egyesületek és alapítványok a civil társadalomban jelennek meg, a részvénytársaság jogi formája pedig főként a piacon. Lehetőség van a jogi forma megváltoztatására, ez ajánlott is, ha a másik jogi formával jobban járnak. (Priller, Strachwitz, Triebe, 2020)

A civil társadalom kollektív szereplői, azaz a szervezett civil társadalomba, a szervezetek és civil társadalom kezdeményezései is beletartoznak. Utóbbihoz tartoznak olyan mozgalmak, melyek a menekültek ellátásában segítettek a menekültválság kezdeti szakaszában, 2014-2016. Ezekhez a kezdeményezésekhez gyakran az önkéntesek spontán csatlakoznak. Ez azt jelenti, hogy sok esetben nem vállalnak kötelezettséget, például tagságot, a segítségüket ennek hiányában ajánlják fel. 2015 őszén például számos polgár csatlakozott segélyszervezetekhez, önkormányzatokhoz és ajánlotta fel segítségét a menekültválsággal összefüggésben. Sok ilyen spontán kezdeményezésből aztán szervezetek nőttek ki magukat. Néha az a vád éri őket, hogy nem fenntarthatóak és túl gyorsan feloszlanak. Ezért nagy hangsúlyt kell helyezni a spontán segítők irányítására és képzésére, hogy a szolgáltatások folyamatosak legyenek. (Priller, Strachwitz, Triebe, 2020)

5. TÁRSADALMI ÉS SZERVEZETI SZINT

5.1. A németországi aktív civilek

A menekültekkel foglalkozó civil szervezetek létrejötte azért jogos, mert bár az Európai Unió és Németország is szorgalmazza a menekültjogok megvalósulását, a jogok hiányosságát ezek a szervezetek képesek pótolni. A menekültekkel dolgozó szervezetek munkatársainak hat feladata rajzolódik ki: "Elismerés - Anyagi jólét - Emberi fejlődés - Társadalmi közelség - Részvétel és elkötelezettség - A hatalmi viszonyok megváltoztatása". (Kull, 2017)

Fő célként megfogalmazódik még, hogy a szervezeteknek biztosítani kell, hogy a menekültek önálló életet élhessenek Németországban, és tudjanak integrálódni. Emellett információt kell nyújtaniuk a menekültügyi eljárással és a németországi tartózkodással kapcsolatban. Fontos továbbá az oktatási segítségnyújtás akár a szervezet közelében élő németek bevonásával. Elérendő célként fogalmazódik meg a menekültek és a befogadó társadalom közötti béke előmozdítása és az önkéntesek toborzása, támogatása és képzése. (Kull, 2017)

A következőkben arra térek ki, hogy a civil társadalom önmagát hogyan határozza meg, játékoskodó szereplőként vagy politikai cselekvőként. A menekültekkel foglalkozó önkénteseket sokszor az a kritika éri, hogy túl érzelmesek, holott a menekültkérdést érzelemmentesen kellene kezelni. Serhat Karakayali azt a hipotézist fogalmazza meg, hogy az érzelmek az egyén belső motivációival vannak összefüggésben, mivel az érzelmek ítéletet fejeznek ki és érvelést vonnak maguk után, ezáltal átalakítják az összetartozás módjait. Az érzelmek az emberek egymáshoz való csatlakozását határozzák meg, így a szolidaritás, mint érzelem, például közösséget teremt. Számos egymással kapcsolatban nem álló egyénben van közös pont és azt érzik, hogy összetartoznak, közösséget kell formálniuk. Egyes önkéntesek úgy írják le a menekülteket, mint a gyerekeket, tevékenységüket a család metaforával azonosítják. Náluk nagyobb mértékű az emberieségi indíték. Vannak olyan civilek is, akik haszonelvűséggel magyarázzák tevékenységeiket. A menekültek jó munkaerői lehetnek a német társadalomnak, ők azért segítenek, mert a menekülteknek hasznát látják. Az önkéntesek ezen csoportjai elhatárolják magukat az érzelmektől, nem kívánnak szoros érzelmi kapcsolatot fenntartani a menekültekkel, itt tehát megbukik a civil szektor humanitárius attitűdje, céljuk politikai elkötelezettség. Összességében a civilek nagyobb része inkább helyi szinten segít, céljuk, hogy egy közösség alakuljon ki, mintsem, hogy beleszóljanak az alkotmányjogi vitákba. Ám így elnyomnak olyan témákat, mint a kényszerített migráció okai, társadalmi kontextusok. Pedig, mint ahogy Immanuel Kant is megerősíti, az idegenek védelme nem emberbarátság kérdése kellene, hogy legyen, hanem jogi kérdés. (Serhat, 2017)

5.2. Bellevue di Monaco, ArrivalAid és JUNO szervezetek munkatársaival készített interjúk

Ez a táblázat három szervezet munkatársainak véleményét foglalja össze. (Táblázat 1)

	Bellevue- Interjú7	Arrival AID- Interjú8	JUNO- Interjú9
Vélemények: Németország és a bevándorlók	Németországnak szüksége van bevándorlókra.	Németország elöregedő társadalom. Vértáncításra van szüksége.	Németországnak megújulásra van szüksége. Ehhez új lakosok kellenek.
Problémák Németországban a szervezet szerint	infrastruktúra elöregedett	úthálózat és egyéb közlekedés megkekedt a 20 évvel ezelőtti szinten	munkaerőhiány
A szervezet profilja	Jogi képviselő, tolmácsolás, nyelvtanfolyamok. Közösségek szervezése. Munkahely és képzési hely keresése.	Az első interjúk és a kezdeti integráció segítése.	Közösségépítés. Állampolgárság eléréséhez vezető lépések segítése.
Németország, mint célország	2015-ben vonzó volt, de ma már nagyon sok a megszorító intézkedés. A médiában sok az ellenséges hang.	A bevándorlók nem Németországot, hanem az ismerőseiket, rokonaikat választják.	Németország vonzó lehet, mert magas életszínvonalon élünk.
Önkéntesség	Németországban az önkéntességnek hagyományai vannak. A jóléti társadalom és bizonyos történelmi tudat hozta ezt magával.	Az önkéntesség nélkül nem lenne lehetséges a befogadó magatartás megvalósítása. A „Willkommenskultur” csak egy szlogen maradna.	Az állam csak az alapvető jogokat biztosítja a menekülteknek. Minden más az önkéntesekre marad.

A következőkben szeretném bemutatni azt a három szervezetet, ahonnan munkatársakkal és menekültekkel interjúztam. Először kezdem a Bellevue di Monaco szervezettel.

5.3. Bellevue di Monaco

2012-ben a városi tanács München egy szabad területének foci pályáját akarta lebontani, hogy új lakásokat tudjanak építeni. Ennek hatására tüntetés szerveződött, vita alakult ki a belvárosi élet jövőjéről. Hírességek is kiálltak a tüntetők mellett. A Bellevue alapítói a foci pályája melletti házat elkezdték felújítani önerőből. Az akkori főpolgármester, Christian Ude megtekintette a felújítást. A Facebookon keresztül gyorsan megrendelte, hogy az egész ház egyelőre "ilyen színvonalon" tegyék használhatóvá. A tüntetők büszkék arra, hogy demokratikus folyamatot kezdeményeztek. A foci pályára járó gyerekek is sokat tanultak a demonstráció kapcsán, hiszen a szüleik vezették az első felújítási kampányt. Egy idő után a müncheni politikusok támogatni kezdték ezeket a civil kezdeményezéseket és így megépülhetett a Bellevue épülete is. A

focipálya és a Bellevue története ilyen módon közös. A városi tanács azonban továbbra is új lakásokat akart építeni. Végül 2013 októberében, a városi tanács "végső" szavazásának előestéjén egy sietve összehívott gyűlésre került sor - a Müllerstrasse 2 udvarán. A városvezetés álláspontjával ellentétben léptek fel a Goldgrund Immobilien aktivistái. A kiállítás részsikerrel zárult. Másnap minden parlamenti frakció megszavazta a futballpálya és a Müllerstrasse 6 megmaradását, de sajnós a 2-es és 4-es házak lebontását is. (Bellevue di Monaco, 2024)

2014-től kezdve egyre több menekült érkezett Münchenbe. Viszont mindannyiukat a város szélére küldték, a központban egyetlen menekültotthon sem volt. Azonkívül olyan hely sem volt, ahol a müncheniek megbeszélhették a menekülthelyzettel kapcsolatos kérdéseket. Ekkor kezdett megalakulni a Bellevue. A Verein für Sozialarbeit, a hpkj e.V. és a Bayerischer Flüchtlingsrat rengeteg energiát és szakértelmet vittek a színes aktivistacsoportba. A Bellevue di Monaco célja az volt, hogy egy szállás- és kulturális központ segítségével a menekültek és a migráció témáját a város pereméről visszahozzuk a város szívébe. Ez egy olyan hely, ahol dolgozhatnak a menekültek, tanulhatnak, kapcsolatokat köthetnek. Példaként szolgált a szervezőknek az augsburgi „Grandhotel Cosmopolis“ és a bécsi „Integrationshaus“. Sikerült beszélniük a főpolgármesterrel és ő felajánlotta, hogy a Müllerstrasse-i épületről tárgyalhatnak. 2014 októberében megalakult a PEGIDA mozgalom. A szervezet neve egy mozaikszó, amely azt jelenti “Hazafi európaiak a nyugat iszlamizációja ellen” (Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes). A mozgalom Drezdában békés felvonulásokat kezdett szervezni. (Wittmann, 2015, Kodolányisok világa)

Erre válaszul a Bellevue alapítói tüntetést rendeztek, amihez a főpolgármester is csatlakozott. A szerveződések sikerrel jártak, a városi tanács visszavonta a Müllerstrasse 2. és 4. házak lebontását. Így megalakulhatott a menekült integrációs központ, a Bellevue di Monaco a belvárosban. A szervezet azóta is virágzik és a következőket kínálja: menekültügyi tanácsadás, nyelvoktatás, jogi és nyelvi segítségnyújtás. Emellett számos szabadidős programot is szerveznek, mint kirándulás, sportolás, kulturális programok. Minden szerdán megrendezésre kerül az „Open House” esemény, itt együtt beszélgetnek, esznek, táncolnak a menekültek és helyiek. A találkozások és az egymás megismerése révén alakulhat ki valódi megértés, tisztelet és bizalom, és így győzhetők le az előítéletek és félelmek. Sokszor vettem én is részt szerda esténként az „Open House” eseményen. Mindig nagyon jó hangulatban teltek. Lehetőség nyílt különböző kultúrájú embereket megismerni. A közös játék, evés, tánc közben pedig megtapasztalhattuk, hogy a különbözőségek ellenére hasonló dolgok okoznak örömet nekünk. A

menekülteknek a Bellevue egy olyan biztos pont, ahol más menekültekkel találkozhatnak és megoszthatják örömeiket, bánatukat egymással. A helyiek pedig segítenek nekik mindenben, legyen szó jogi dolgokról vagy házfeladról. Ezek az esték azért is nagyon fontosak a menekülteknek, mert itt egy kis időre elfeledhetik mindennapi gondjaikat és önfeledten kikapcsolódhatnak. Pár óra erejéig nem kell a származási országukban és a menekülés közben átélt traumákra gondolniuk, valamint az integrációs nehézségekre sem. A Bellevueban megtapasztalják, hogy mások is hasonló problémákkal küzdenek és hogy a szervezet kész segíteni nekik. Az épület több mint negyven ember lakhelyeként is szolgál. Különböző továbbképzéseket és workshopokat is rendeznek. Német és angol kurzusokon is részt lehet venni. A covid járvány idején feltűnt, hogy milyen sok menekültnek nincs számítógépe, így sokan vállalják régi gépek felújítását. A kulturális programokhoz tartoznak színházi előadások létrehozása, filmek és podcastok készítése, városnéző túrák szervezése. A Bellevue munkatársai tanácsokkal látják el a menekülteket, hogy hogyan tudnak minél gyorsabban integrálódni a munkaerőpiacon. (Bellevue di Monaco, 2024)

5.4. Bellevue civil szervezet munkatársának véleménye a menekülthelyzetről Németországban

A Bellevue nevű civil szervezet munkatársával készített interjúmban az interjúalany szerint Németországnak alapvetően szüksége van a bevándorlókra. Ma már elképzelhetetlen a bevándorlók nélkül az élet, mint mondja. Németországban igen alacsony a születési ráta, mindenhol hiányzik a munkaerő, kórházakban, az ápolás területén, majd minden kétkezi munkában keresnek embereket. Láttuk a táblázatban is, hogy sokan az egészségügyben, gondozóként, illetve ápolóként helyezkednek el. (Interjú7)

A civil szervezet munkatársa szerint Németországnak szüksége van arra, hogy szerkezetileg átalakuljon, ezért az a politikai stratégia, amely ezt kizárja a képből, az teljesen irreális. Habár Németországba nem lehet csak úgy bevándorolni, mégis mindennap megtörténik ez. Sok milliárd Euróval lehet, hogy lehetséges lenne megakadályozni a bevándorlást, és a határokat valahogy lezárni, de ugyanezzel a pénzzel ragyogóan lehet integrálni a menekülteket, tanítani őket, munkát keresni nekik. Tehát Németország azt a stratégiát választja, hogy nem védekezik, hanem építkezik. Ezzel két legyet üt egy csapásra, először is nem kell drága kerítéseket építeni, másrészt az ország nyer vele egy csomó embert, akik részt vesznek a társadalomban és dolgoznak, szakmát tanulnak, ellátják a rászorulókat és Németország megerősödéséhez vezetnek. Németország előre gondolkodik. (Interjú7)

Ezekért a célokért Németország áldozatokat hozott. Mindenki, aki Németországban menedéket kér, kap lakhatást és egy minimális pénzügyi segítséget, de újabban e kezdeti lendület alább hagyott. (Interjú7)

A menekülteket továbbra is kiszolgáltatják hátrányos helyzetüknek és még rosszabbul bánnak velük, mint ahogy korábban bántak velük. Amíg az engedélyük nincs meg, addig nem hagyhatják el lakóhelyüket, és nem költözhetnek oda, ahová akarnak, ott kell maradniuk a táborban, ahová érkeztek. Ez az, amit az állam ad. Minden más, a táborban való létük, hogy nem halnak éhen, és hogy betegség esetén orvoshoz mehetnek, államilag dotált. De, ami ezen felül van, hogy nyelvtanfolyamra járna, hogy kapcsolatokat teremtsenek, hogy munkahelyet keresnek, hogy integrálódna, ezt szinte csak önkéntesek csinálják. Ezekhez a támogatókhoz tartozik a Bellevue nevű szervezet is. A lét biztosításán felül, minden más a civil szervezetek dolga. Minden, ami az integrációval, a foglalkoztatással, a képzésekkel foglalkozik, az önkéntes alapon működik. Ezt a szervezet munkatársa Németország szegénységi bizonyítványának tartja, mert szerinte Németországnak, mint gazdag államnak kötelessége lenne az alapvető létfenntartáson kívül a mentális egészséggel és fejlődéssel is törődni. (Interjú7)

A tábori rossz körülmények miatt sok betegség kialakul, valamint sokan mentális problémával küzdenek. Több olyan szervezet is van, amelyik kifejezetten a menekültek mentális egészségével és traumafeldolgozással foglalkozik. Ilyen szervezet az ArrivalAid és a Refugio. Az általam ismert JUNO szervezetbe ellátogatott az ArrivalAid egy munkatársa és a menekülteknek lehetősége nyílt a mentális egészségről beszélgetni. Sajnos, hogyha egy menekültnek mentális problémája van, abban az állam nem igazán tud segítséget nyújtani. A probléma vagy nem látható vagy megfelelő bizalmi kapcsolat kialakítása szükséges ahhoz, hogy a menekült merjen ezekről a témákról beszélni. Ezért lehetnek kulcsfontosságúak a szervezetek, hisz az itteni bizalmi légkörben a menekültek meg tudják osztani problémájukat. A szervezetek segítenek a betegségről szóló igazolás kitöltésében, valamint tájékoztatják őket az egészséggel kapcsolatos jogaikról is. (Interjú7)

Hogy Németországban sokan másképp gondolják, hogy a menekülteknek meg kell adni ezeket a támogatásokat, azt sajnálatosnak tartja interjúalanyom. A szervezet is részt vett az AfD elleni tüntetésen, sőt ősszel maguk is szerveztek az Odeon téren egy tüntetést, ahol 30.000-en voltak. Ennek az utóbbi tüntetésnek a Theresien-Mezőn is aktív részesei voltak, felhívást tettek közzé, hogy minél többen jöjjenek, 100.000-es tömeg volt. A menekültek zavarodottak és dühösek, nem teljesen értik mi fog történni velük, hiszen az AfD deportációval is fenyegetett. A Bellevue

munkatársa arra hívja fel a figyelmet, hogy azt azért tisztán látni kell, hogy az emberek többsége nem gyűlöli a külföldieket. Az AfD úgy tesz, mintha a népet képviselné, vagy a hallgatók többséget. Úgy tesznek, mintha Németország balliberális kormánya ilyen-olyan kedvezményekkel menekültbarát politikát folytatna. Interjúalanyom szerint ez nem igaz, mert mostanában nagyon sok, a menekülteket hátrányos helyzetbe szorító intézkedés született, pl. a kitoloncolásokkal. A menekültpolitika régen nem volt ilyen megszorító, mint most. Ezért nem érti, hogy mi ellen is tiltakoznak az emberek. (Interjú7)

A civil szervezet munkatársa szerint a legtöbb embernek egyáltalán nincs problémája a menekültekkel, amíg az iskolák, a tömegközlekedés, és az infrastruktúra működik. Hogy Németországban ilyen terhelt az infrastruktúra, az nem a menekültek miatt van, hanem azért, mert már régen nem fektettek bele pénzt. Sok területet, mint pl. az iskolákat és a vasutat évtizedek óta elhanyagolják Németországban. Ehhez a menekülteknek interjúalanyom szerint semmi közük. (Interjú7)

A civil szervezetben dolgozó úr azt mondja, hogy úgy teszünk, mintha ezeket a globális problémákat meg lehetne oldani, hogy háború van, hogy szegénység van, hogy igazságtalanság van a világban, hogy közben a klímamigránsok is érkeznek folyamatosan, tehát úgy teszünk, mintha ezekre megoldás lenne, hogy a menekülteknek kevesebb pénzt adnak, vagy kártyával fizetik ki őket. Tudományos kutatások bizonyítják, hogy egyáltalán nem befolyásolja a menekülteket, hogy elindulnak-e, hogy készpénzzel vagy kártyával fizetnek-e nekik. Ezek az emberek menekülnek valami elől, tehát így vagy úgy, eljönnek otthonról és megérkeznek Európába. (Interjú7)

Mint a megkérdezett úr felidézi a 2015-ös évet, a hangulat kezdetben nagyon menekültbarát volt, 2015-ben sok szír menekültet szállásoltak el, és vidéken is nagyon szolid, konzervatív körök is befogadtak menekülteket. Az egész akkor romlott el, amikor az AfD kezdte szítani az ellenséges hangulatot. És még rosszabb lett, amikor a konzervatív pártok, a CDU és a CSU ezt a jó kis ötletet megragadta, és úgy gondolták, hogy ezzel a menekültellenes politikával választókat szerezhetnek. Egyáltalán nem okos dolog a CSU-tól és a CDU-tól az AfD ötleteit felhasználva menekültellenes politikát folytatni, bírálja interjúalanyom a német politikai pártokat. Ezzel csak az AfD-t erősítik és semmilyen problémát nem oldanak meg. Ezért kell az AfD ellen tüntetni. (Interjú7)

5.5. JUNO – „eine Stimme für geflüchtete Frauen”

2015 nyarán rengeteg menekült érkezett Münchenbe. A „Münchner Verein für Fraueninteressen“ szervezet a nők jogait hivatott segíteni. 1894-ben alakultak meg azzal a célkitűzéssel, hogy a nők képzésesélyeit, társadalmi és állampolgári jogait erősítsék. Az ő támogatásukkal szerveződött a „JUNO -eine Stimme für geflüchtete Frauen -a menekült nők hangja” csoport Münchenben. Egy év elteltével 2016-ban hivatalosan is megalakult a JUNO. A program célja, hogy helyi és menekült nők keveredjenek. Meg tudják ismerni egymás országát és kultúráját. Emellett hangsúlyt fektetnek a talentumok támogatására, így a nők gyorsabban találják meg a helyüket a társadalomban és a munkaerőpiacon. A szervezet kiáll a sokszínűség mellett és elveti a diszkriminációt. Ennek érdekében 2021-ben a „Diversity-Trainings” keretében iskolákban és szociális intézményekben a kulturális sokszínűségről szerveztek tréningeket. (Junomünich, 2024)

A JUNO emellett többféle programot is kínál. A Cafe JUNO minden héten kétszer kerül megrendezésre. Kedden esténként és péntek délelőttönként találkoznak a nők. Beszélgetésre, főzésre és táncra is sor kerül. A kapcsolatépítésen, nyelvgyakorlásokon kívül a készségek fejlesztése is hangsúlyt kap. Sajnos a nők körében nagy az elszigeteltség kockázata az új környezetben, hiszen legfőképpen ők vigyáznak a gyerekekre. A menekült nők többségének öt-hat gyermeke is van, így a családon és nyelvtanulási lehetőségeken kívül nincs sok módjuk szocializálódni. Emiatt mindig nagyon várják ezeket a JUNO szervezte alkalmakat. Az egyikük így is fogalmazott: „amikor felkelek, mindig gondolkodom, hogy kedd van-e vagy péntek, hiszen ezeken a napokon van a női kávézó.” Ez egy jó lehetőség a nőknek kizökkenni a hétköznapiokból és hasonló helyzetben lévőkkel együtt lenni. (Junomünich, 2024)

A JUNO kifejezetten figyel a sportlehetőségek kínálására is. Lehetőség nyílik úszásra, biciklizésre, falmászásra, jógázásra. A menekült nők egyéni megbeszéléseken is részt vehetnek. Ekkor olyan kérdésekben segítenek a szervezeti munkatársak, mint nyelvkurzus- és álláskeresés, egészségügyi problémák. A német nyelv mellett lehet angolul és szuahéliül is igényelni a beszélgetéseket, valamint tudnak tolmácsokat is biztosítani. A JUNO munkatársai különböző szabadidős programokat is szerveznek a menekülteknek. Piknikezés, kirándulás, múzeumlátogatás, ezek rendszerint nagyon szép együtt töltött élményei a menekülteknek. A szervezet kapcsolatot alakít ki cégekkel és így álláslehetőségeket tudnak felajánlani a cégek a menekülteknek. A németkurzuson kívül angoltanulás is biztosítva van a nőknek többféle szinten is. A szervezet sok más egyesülettel vagy politikai pártokkal is kapcsolatot alakít ki. Az Arrivalaid nevű szervezet a menekültek mentális egészségével is foglalkozik. Az egyik

munkatársuk ellátogatott hozzánk egy pénteki alkalomra és antristressz tréninget tartott, valamint beszélgettünk a mentális egészség fontosságáról. (Junomünich, 2024)

5.6. JUNO civil szervezet munkatársának véleménye a menekülthelyzetről Németországban

A JUNO szervezet munkatársának az a véleménye, hogy Németországnak megújulásra van szüksége. Az ország a munkaerőhiánnyal és az elöregedő társadalom problémájával küzd. Ehhez új lakosok kellenek. A szervezet nagy hangsúlyt fektet a közösségépítésre, itt a menekült nők egymással és német nőkkel tudnak kapcsolatot kialakítani. A JUNO abban is segít, hogy megkönnyítse a menekültek állampolgárság eléréséhez vezető útját. Mind a nyelvtanulásban, Németországról szóló állampolgársági ismeretek elsajátításában támogatja őket. A megkérdezett högy úgy véli, hogy Németország azért lehet vonzó a menekültek számára, mert magas életszínvonalon élnek a németek. A szervezeti munkatárs szintén megerősíti a hipotézisemet. Így fogalmaz: „Az állam csak az alapvető jogokat biztosítja a menekülteknek. Minden más az önkétesekre marad.” (Interjú9)

5.7. Az ArrivalAid civilszervezet bemutatása és munkatársának véleménye a menekülthelyzetről Németországban

Az ArrivalAid szervezet 2015-ben alakult meg, a menekültválság kezdetén. Céljuk az volt, hogy a menekülteket németországi megérkezésükkor támogassák. Az első programjuk, amit megcsináltak, az a meghallgatás kísérése volt, tehát, amikor a menekültek különböző hivatalokban elmesélték, hogy miért és hogyan menekültek el országukból, ezt kísérték figyelemmel. Ehhez egyre több program társult, mint például integrációs programok. A későbbiekben a szervezet nagy hangsúlyt kezdett fektetni a menekültek egészségügyi problémáinak kezelésére, különös tekintettel a mentális egészségre. (Interjú8)

A szervezet munkatársa megerősíti a hipotézisemet. Habár vannak állami támogatások, melyek különböző projektek keretében jönnek létre, de sok feladat hárul a szervezetekre. Ezek próbálják pótolni az állami hiányosságokat. Az ArrivalAid programjai München városának segítségével vagy az EU finanszírozásával jönnek létre. Az egészségügyi segítségen kívül a szervezet a munka-, lakás- és nyelvtanfolyamkeresésben segít. Ezen kívül fordítást, tolmácsolást is biztosítanak és jogi kérdésekben adnak tanácsot. A szervezet munkatársa szerint az AfD klasszikus érve a menekültek ellen, hogy ők elveszik a németek munkáját. Valamint, hogy a menekültek nem tudnak jól integrálódni. A munka elvétele azért nem igaz, mert sokan

évekig nem kapnak munkavállalási engedélyt. A későbbiekben a menekültekkel készített interjúkból viszont kitűnik, hogy a menekültek töltenek be olyan fontos munkahelyeket, mint ápolás és idősgondozás, ami a német munkavállalókat viszont egyáltalán nem vonzza. (Interjú8)

Hogy a menekültek nem tudnak integrálódni, azt szintén nem tartja jogos érvnek a munkatárs. Inkább olyan problémákat azonosít Németországban, mint az úthálózat és egyéb közlekedés megrekedése a 20 évvel ezelőtti szinten. Láthatjuk, hogy hasonló problémakört azonosít a Bellevue és az ArrivalAid képviselője. Az utóbbi szervezet munkatársa úgy nyilatkozik, hogy a közeljövőben 3 millió munkahely lesz betöltetlen, mert Németországban előregedő társadalom van. Ezért azt a véleményt fogalmazza meg, hogy ha nincsenek menekültek, akkor sok állás betöltetlen marad. Tehát Németországnak szüksége van a menekültekre. Néhány állami szervnél problémába ütköztek a menekültek megérkezésükkor. Ezért is hangsúlyos a civil szervezetek fontossága főként a kezdeti integráció szakaszában. Záró gondolatként így fogalmaz a munkatárs: Az önkéntesség nélkül nem lenne lehetséges a befogadó magatartás megvalósítása. A „Willkommenskultur” csak egy szlogen maradna. (Interjú8)

A három szervezetet összehasonlítva kibontakoznak különbségek és hasonlóságok egyaránt. Mind a három szervezet munkatársa az előregedő társadalmat tartja az egyik legnagyobb problémának. A Bellevue és az ArrivalAid munkatársai az infrastruktúra állapotát is nagy gondnak tartják, ezzel szemben a JUNO munkatársa inkább a munkaerőhiányt tartja annak. A Bellevue és JUNO szervezetek főleg a különböző szakpolitikák megvalósulásáért dolgoznak, míg az ArrivalAid szervezet a traumafeldolgozásra is nagy hangsúlyt fektet. Mindhárman megerősítik az önkéntesség fontosságát, hiszen a civilek nélkül csak az alapvető jogok teljesülnének és a „Willkommenskultur csak egy üres frázis maradna.

5.8. Egyéni motivációk

A következőkben röviden bemutatom egy közvélemény-kutatás alapján, hogy mi a németek véleménye a menekülthelyzetről. A tranzitónák bevezetését 69 % helyesnek tartja. 71 % a menekültek befogadásának felső határa mellett áll ki. 75% egy olyan törvényt szeretne bevezetni, ami a menekülteket az alapvető német értékekre kötelezi. 63% pártolja, hogy nagyobb pénzügyi eszközök tegyék lehetővé a menekültek integrációját. Mint ahogy a továbbiakban is látni fogjuk, sok civil egyénileg is segít a menekülteknek. (*DeutschlandTREND*, 2015)

A civil kezdeményezéseknek, mint ahogy azt az eddigiekben is láttuk, vannak egyaránt politikus

és apolitikus attitűdjei. Azonban különbséget kell tennünk az önkéntes munka és a civil aktivizmus között, hogy világosan láthassunk a kérdésben. Az önkéntes munka gyakorlati cselekvést jelent és laza kötődése van a politikához, míg a civil aktivisták sokszor az állami szabályozás ellen protestálnak. Habár ezek a motivációk elkülönülnek egymástól, a helyi akciók és a nagypolitika gyakran összekapcsolódik. Az önkéntes munka segíti az egyén saját erkölcsi választását és a nagypolitikából jött szabályok hatással vannak az egyén saját közösségére. A civil szervezetek sokszor kapcsolatot építenek ki adminisztrációs irodákkal, politikusokkal, potenciális munkahelyekkel, így nagyobb befolyásuk lesz a politika terén. A Heidelberg környékén végzett kutatás a civil kezdeményezéseket két szakaszra osztja. 2015 közepén, amikor rengetegen érkeztek Németországba, hogy új lakhelyet találjanak, az önkéntesek spontán szerveződtek, nyelvtanítást, étel-, illetve ruházkodási segítséget nyújtottak. Ahogy egyre kevesebb menekült érkezett, úgy tökéletesedett a tevékenységük. Kapcsolatot kerestek kormányzati hivatalnokokkal, helyi hatósággal. Így idővel a jótékonykodó, személyes kapcsolatból adminisztratív szerep lett, melynek célja a politika megváltoztatása. Habár ennek a tükrében az olvasható ki, hogy a civilek maguknak egyre inkább politikai felelősségvállalást szánnak, a német társadalom véleménye szerint a civilek inkább szolgáltatásokat biztosítsanak, mint hogy politikai hangjuk legyen. Mégis Németország 2018-ban soha nem látott mértékű demonstrációt tapasztalt a radikális menekültjog ellen, melynek létrejötté a helyi civil szervezeteknek köszönhető. (Evers, Mildemberger, Schmidt, 2019)

Az egyéni motivációk tekintetében Helge Schwieritz egy új megközelítést alkalmaz. Azt a hipotézist fogalmazza meg, hogy az önkéntesek tevékenységének háttérében sokszor a stratégiai humanitáriusság áll. Ez a menekülttámogatásnak egy hibrid formája, vagyis a segítséren keresztül kívánják megváltoztatni a politikát. Ezt a feltevését két konkrét civil aktivista kezdeményezésen keresztül mutatja be, a Save Me (2008) és Seebrücke (2018) esetek segítségével. A szerző érvelése alapján mindenki, aki a menekültekkel kapcsolatos tevékenységet folytat, politikai szerepet vállal, csak abban mutatkozik különbség, hogy egyesek tudatosan teszik ezt, mások nincsenek tudatában. A megkérdezett civilek, bár tartózkodnak a mély politizálástól, de céljuk, hogy előmozdítsanak egy progresszívabb és liberálisabb migrációspolitikát. Itt is megmutatkozik az önkéntesek kettős motivációja, vagyis, hogy politikai elkötelezettségük van, de ezt nem kívánják erőszakos módon kivitelezni. A Save Me kezdeményezésnél a civilek a müncheni városi tanácshoz fordultak, hogy a város 850. évfordulójára 850 menekültet fogadjanak be évente. A Seebrücke esetében más volt a légkör, míg 2008-ban befogadó volt a társadalom, 2018-ban a civilek által küldött mentőhajókat

megbüntették. A berliniek létrehoztak egy weboldalt, a tettvagy futótűzként terjedt, csaknem 40 tüntetést szerveztek Németországban a menekültek jogaiért. Ezek egyértelműen politikai kiállások az állami intézkedések ellen. A kezdeményezések háttérében stratégiai döntés állt, vagyis, hogy létrejöjjön egy szélesebb társadalmi válasz. Tevékenységük sikerrel zárult, hiszen akik korábban apolitikusok voltak, vagy semmi közük nem volt a menekültkérdéshez, azok is bekapcsolódtak. Ez annak is köszönhető, hogy egyszerű nyelvezetet használtak, éreztették, hogy mindenki csatlakozhat. A civileken kívül igyekeztek elismert tagokat is bevonni, ők lobbiztak a helyi hatóságoknál, politikai pártoknál és médiánál. A kezdeményezések hatására olyan társadalmi szereplők dolgoztak együtt, akik eddig eltávolodtak egymástól. Így céljuk valóra vált, a politikai viták helyett a széles társadalom bevonásával előremutató változást értek el. (Schwiertz, Steinhilper, 2020)

A továbbiakban olyan kezdeményezéseket mutatok be, amelyeket egyének folytatnak Németországban a menekültek megsegítéséért, ezen egyének nem szerveződnek szervezetekbe. Ezek a kezdeményezések olyan célokat tűztek ki, mint például, hogy egy dobozba szükséges higiéniai szereket tesznek, kiállnak a jobb bürokrácia mellett, lakásszövetkezet építését tervezik. Az a kritika éri ezeket a kezdeményezéseket, hogy az egyének „anyáskodnak” a menekültek felett, így nem fejlődik a menekültek önsegítése. Egyes egyének olyan projektek létrejöttét is támogatják, mint egy támogatott lakótelep megépítése. A lakók 50 százaléka menekült, 50 százaléka német anyanyelvű. Itt egy mikrokozmoszt kívánnak létrehozni, melyet különböző szponzorok is segíthetnek, mint a Google vagy a Siemens. Néhányan olyan startupok (vállalkozások) alapítását szorgalmazzák, melyekben menekültek vesznek részt. Abban bíznak, hogy ezek munkahelyeket teremtenek, és versenyképesebbé teszik Németországot és Európát. Egy helyi erdei ifjúsági csoport csoportvezetője felajánlja, hogy menekültgyerekek is csatlakozzanak a csoporthoz, hogy kicsit kiszabaduljanak rossz helyzetükből. Civilek hoztak létre egy Facebook oldalt is, ahol összekötötték a várost, az egyházat és egy felnőttképzési központot, számos önkéntes csatlakozott. Jelenleg egy olyan alkalmazáson/honlapon dolgoznak, amely lehetővé teszi a menekültek számára, hogy áttekintést kapjanak arról, hogy hol milyen támogatáshoz juthatnak hozzá önállóan. Ez az ötlet szintén a civilek azon véleményét támasztja alá, hogy a menekültek magukat segítsék és képviseljék. („Ideenbasar Flüchtlingskrise“, 2015)

Ezeknél a törekvéseknél véleményem szerint egyaránt megjelenik a humanitárius attitűd és a politika megváltoztatása is. Az emberséges motivációt az támasztja alá, hogy az egyének

sokszor „anyáskodó” magatartásúak. Azonban például a vállalkozások alapításának szorgalmazása mögött egy politikai cél húzódik meg, Németország és Európa versenyképesebbé tétele.

6. MENEKÜLTEK SZINTJE

6.1. *Ideális civil szektor*

A következőkben azt szeretném bemutatni, hogy milyen szerepet betöltő civil társadalom lenne a legkiegítőbb a menekültek számára. A felhasznált tanulmány a menekültek által szerveződött kezdeményezéseket mutatja be, melyeket a német civil társadalom elkötelezett tagjai segítettek. Ezekből következtetések vonhatóak le egy számukra ideális civil szektorról.

A Women in Exile, Youth without Borders és a Lampedusa in Hamburg szerveződések céljai a határmechanizmusok elleni küzdelem, a jog a szabad lakhatásra, a tisztességes munkához való jog elérése, ezek egyértelműen mutatják politikai elkötelezettségüket. A német civilek által vezetett menekültparti szerveződésekkel ellentétben a menekültek által vezetett szervezeteknek sokkal égetőbb problémája van, hiszen a jogi és társadalmi kontextus őket közvetlenül, nap mint nap érinti. Amikor szakszervezetekbe, pártokba épültek be a menekültek, akkor alárendelt helyzetbe kerültek. Ezért is kezdtek önszerveződésbe, hiszen így saját politikai pozíciójukból váltak láthatóvá. Sajnos olyan is előfordult, hogy amikor menekültek és németek együttműködtek, vitákra került sor, mely aláásta a szerveződések hatékonyságát. A Women in Exile esetében a civilek oktatási szemináriumokat rendeztek az érintett nőknek, céljuk ezzel az volt, hogy a nők legyenek tudatában jogi helyzetükkel és képesek legyenek önmagukért kiállni. Hasonló folyamat figyelhető meg a Youth without Borders szervezetnél is. Céljukként fogalmazták meg, hogy függetlenedni szeretnének az államtól és a civil társadalomtól, hiszen ezek korlátozott politikai helyzetet jelöltek ki számukra.

Összességében elmondható, hogy ezeknek a szerveződéseknek a fő célja az volt, hogy maguk a menekültek váljanak politikai szereplőkké. (Odugbesan, Schwiertz, 2018)

6.2. *A menekültek családi háttere, képzése és németországi integrálódása*

Németországi tartózkodásom során több menekülttel készítettem interjút. Ezeket most táblázatban foglalom össze, majd részletesen elemzem. A táblázat részeit kérdéseim alapján szerkesztettem, melyek az életkoron, az érkezés időpontján és az országon kívül a képzésre, a munkára és a családra vonatkoznak. Ezen kívül választ vártam arra, hogy a menekültek milyen

diszkriminációt éltek át Németországban, valamint, hogy milyen egészségügyi ellátásban volt részük. Kérdéseimet a Migrant Integration Policy Index (migránsok integrációs politikájának indexe) kategóriái alapján állítottam össze. (Migrant Integration Policy Index, 2020) Az elemzésben ezen kívül szerepel majd a menekültek viszonya a civil szervezethez és a politikai élethez.

Menekültekkel folytatott interjúk (Táblázat2)

Interjúk	Interjú1	Interjú2	Interjú3	Interjú4	Interjú5	Interjú6
életkor	26	28	40	40	32	30
érkezés	2015	2016	2015	2016	2018	2016
ország	Afganisztán	Eritrea	Afganisztán	Etiópia	Afganisztán	Afganisztán
iskola/ képzés	német nyelv-tanfolyam	német nyelv-tanfolyam többször, többféle képzés	német nyelv-tanfolyam fodrász képzés	német nyelv-tanfolyam ápolónői tanfolyam	német nyelv-tanfolyam	német nyelv-tanfolyam, gondozói tanfolyam
munka	gondozó	egészségügy	háziasszony	ápolónő	fodrász	idősgondozó
család	család nélkül érkezett	család nélkül érkezett, mostanra férjezett, egy gyerek	házas, 6 gyerek	házas, vannak gyerekei	családdal érkezett, 3 gyerek	egyedülálló
disz- krimi- náció	munka-vállalásnál, képzésben, utcán	gyakornoki ideje alatt megélte a disz-kriminációt, ruházat miatt	nem tapasztalt disz-kriminációt, németeket kedvesnek tartja	egy-két ember bánt velük lekezelően	a képzésen tapasztalt disz-kriminációt	utcán, közlekedés- ben
egész- ség	érkezéskor meg-vizsgálták, azóta többször is	vashiányos, ezzel kórházban volt, tolmács segítségével kommunikált	egészséges, de a férje rákos volt. Megműtötték és öt év után gyógyulnak tekinthető.	egész-séges	érkezés után meg-vizsgálták	egészséges

A menekültek nagy része 2015-2016-ban érkezett Németországba. Megérkezésük után orvosi ellátást kapnak, vagy legalábbis megvizsgálják őket. Ha nem tudnak angolul, az orvosnál megjelenik egy tolmács, illetve egymást segítik családon belül a tolmácsolással. Az elszállásolás elég jól működik, ha nem is rögtön a család létszámának megfelelő nagyságú lakást, de mindenesetre lakhatást kapnak. Először otthonokban vagy esetleg egy kisebb szobában

lakhatnak többen, később a létszámhoz illeszkedően nagyobb lakást kapnak. A lakáskeresésben is egymást segítik, de a civil szervezeteknek is vannak kiadó szobáik, ahol több hónapig is lakhatnak. (Interjú2)

Német tanfolyamra mindenki beiratkozik. A nyelvtanulással ki gyorsabban, ki lassabban halad. Általában A2-B1-es szinten vannak, kevés menekült jutott ennél tovább. Ennek oka az lehet, hogy mivel olyan munkaköröket töltenek be, mint fodrász vagy ápoló, ezekhez elég ez a nyelvi szint. Amihez magasabb nyelvi tudás szükséges, abban vagy a civilszervezetek munkatársai vagy saját gyerekeik segítenek. A gyerekeknek muszáj megtanulni németül magas szinten, hiszen az oktatás ezen a nyelven folyik. Az állampolgárságot most már öt év alatt meg lehet szerezni, ezzel többen élnek is. A kérelem beadása viszont az asszonyoknak gondot okoz. Ehhez kapnak a civil szervezeteknél segítséget. Vannak azonban országok, ahonnan nagyon nehéz, szinte lehetetlen beszerezni a dokumentumokat. Még a követségek sem tudják elintézni, hogy bizonyos papírok megérkezzenek Németországba. Így többen igazolvány és egyéb dokumentumok nélkül tengenek már évek óta, ezért például nem tudnak utazni sehova sem, és így az állampolgársági kérvényt sem tudják beadni. (Interjú1)

A diszkrimináció nem mindenkit ér el, vagy nem vallja be magának. Talán a civil szervezeteknél nem is akarnak erről beszélni, hiszen ott befogadó közeg várja őket. Néhányan viszont mindenhol érzik a negatív megkülönböztetést: az iskolában, a munkahelyen, az utcán, hogy másképp néznek rájuk, másképp kezelik őket. (Interjú3, Interjú 4)

Leginkább a ruházat miatt szólják meg őket, főleg a nőket a fejkendő miatt. Ezt sokan sérelmezik. A gyerekeket elég jól integrálják az iskolákban. A gyerekek diszkriminációjára nem panaszkodott szinte senki. A németeket általában barátságosnak, toleránsnak tartják. Hangsúlyozom, hogy ez lehet a civil szervezetek barátságos közege miatt is, ahol több háziasszony tartózkodik, akik nem találkoznak olyan gyakran negatív visszajelzéssel, nem konfrontálódnak a munkahelyen vagy tanulmányaik során, mert keveset járnak el otthonról.

Ha el is mennek, akkor a civil szervezetben kávéznak hasonló barátaikkal, illetve a civil szervezet befogadó munkatársaival. Így természetes, hogy arra a kérdésre, éltek-e meg diszkriminációt, azt felelik, hogy nem. (Interjú3, Interjú 4)

Egy menekült nő viszont elmeséli, hogy menekültek gyerekei nem kapnak terápiás helyet, mert nincs rá kapacitás. Ezt tarthatatlannak tartja, hiszen az egészségügyi ellátás az alapvető jogok közé tartozik. A menekültek 38%-a kiskorú. Ezeket a gyerekeket óriási trauma érte, azonnali segítségre szorulnának. Ezek azok az emberek, akikre a német társadalom jövőjét akarják bízni.

Ezért nem érthető, hogy miért nem tesznek ezekért a gyerekekért valamit.(Interjú3)

A menekültek közül többen kaptak politikai képzést is, hogy átlássák Németország szerkezetét, de a politika nem annyira érdekli őket. Nem azért akarnak állampolgárságot szerezni, hogy beleszólhassanak a politikai életbe. Az AfD erős jelenléte a médiában azonban többeknek fejfájást okoz. Sokak az azonnali kitoloncolástól félnek. Azonban az AfD elleni óriási tüntetést mindenki pozitívan fogadta. Volt, aki részt is vett rajta. Annak mindegyikük örül, hogy sokan kiállnak mellettük és értük. (Interjú2, Interjú 5)

A menekültek a civil szervezetek segítségét nagyra tartják. Egyáltalán, hogy emberek közé mehetnek, hogy megkérdezik tőlük, hogy vannak, tanácsokkal látják el őket, tolmácsot szereznek nekik, akár pénzt vagy laptopot is adnak kölcsön. Jogi tanácsadás is van, hiszen sok jogi kérdés merül fel, akár tulajdonjogról, akár válásról van szó. (Interjú3, Interjú 4, Interjú 6)

A civil szervezeteknél különböző közösségi programok várják a menekülteket: rendszeresen kávéznak együtt, kirándulásokat és mozilátogatást szerveznek, amelyeken gyermekeikkel együtt részt vehetnek. Lehetőséget kapnak, hogy megismerjék egymást, egymás kultúráját, nyelvét. Ez főleg az asszonyokra vonatkozik, mert a férfiak általában dolgoznak. Örömmel járnak ide, mert itt magukra találhatnak, itt valaki meghallgatja őket és nem maradnak egyedül a problémáikkal. Sportolhatnak is, pl. van bokszt nőknek. S míg az asszonyok verekedni tanulnak, a gyermekekre avatott szakember vigyáz egy másik helyiségben. (Interjú5)

A civil szervezetek összességében nagyon sok segítséget nyújtanak a menekültek integrációjában. Elsősorban szociálisan és mentálisan jelentenek támaszt az odajáró embereknek. Persze vannak olyanok is, akik egyszer eljönnek, és többé be sem teszik a lábukat, de a többség heti rendszerességgel jár a szervezetbe, akár heti kétszer-háromszor is. A menekültek elégedettek a szervezettel, ahova járnak. Sok területen tudnak segítséget kapni németországi életükhöz. Az önkéntesek szeretettel és tisztelettel fogadják őket saját elmondásuk szerint. Mindenkinnek, főleg a menekülteknek szolgáltatásokat nyújtanak, pl. munkakeresésben segítenek és minden problémát megpróbálnak megoldani. Van egy úgy nevezett „Open House” program, ami annyit tesz, hogy mindenféle ember összegyűlik és találkozik egymással, beszélgetnek és gyakorolják a nyelvet, főleg a németet. (Interjú6)

6.3. A menekültek véleménye Németországról

A menekültek többsége nem azzal a céllal indul útnak otthonról, hogy Németországba jöjjön.

Háborús övezetből érkeznek, az országukban nagy a munkanélküliség, a politikai zűrzavar és a létbizonytalanság. Európába érve tájékozódnak a helyzetről, hogy hol érdemes letelepedni. Idéznék egy menekült megszólalásából: „Hogy miért éppen Németországba jöttem? Mert azt mondták, hogy ez az az ország, amelyik segít és itt elérhetsz valamit, ha akarsz.” (Interjú6)

A menekültek tisztában vannak vele, hogy Németországnak milyen értékei vannak, viszont azzal is, hogy ők milyen potenciált képviselnek Németország életében: „Németország ugyanolyan lenne menekültek nélkül is, ugyanolyan jó és emberséges. Én menekültként vagyok itt, mindent szépnek találok. A menekültek a német államot segítik, hiszen itt dolgoznak. Mi befektetés vagyunk Németország jövőjét illetően. Mi sokan vagyunk, és növekszünk, a németek egyre kevesebben vannak, ez a legfontosabb kérdés.” (Interjú6)

A politikával kevesen foglalkoznak, mert örülnek, hogy nyugodtan, békében és biztonságban lehet élni, örülnek a munkájuknak, a képzéseknek, a nyelvtanfolyamnak, a lakásuknak. „Azért jöttem Németországba, mert itt biztonság van. Emberi életet akarok élni.” (Interjú6)

Habár többen kaptak politikai képzést, a német politikai élet szerkezetét nem látják át, de az AfD elleni tüntetésről mindenki értesült és örülnek neki, hogy ennyien állnak ki a demokratikus emberi jogok mellett. Az AfD-t ennek ellenére félelmetesnek tartják, mert a médiában uralkodó szerepe van, tehát szinte mindenütt bele lehet ütközni, bármilyen csatornát néz az ember. (Interjú 4, Interjú 5, Interjú 6)

Az általam megismert menekültek nagyon barátságosak és családcentrikusak voltak. Főként a nőknél látszódott ez, hiszen ők idejük legnagyobb részében a gyerekekkel foglalkoznak. Ezért is olyan fontos számukra, hogy szocializálódni tudnak a szervezetben. Sokan, ha már nem kell annyit foglalkozni a gyerekekkel akkor az egészségügyben helyezkednek el, vagy szolgáltatói szektorban, például fodrázsként. Sajnos a diszkrimináció sokukat éri, emiatt is tartom fontosnak a szervezetek szerepét, hiszen azok munkájukkal az előítéletességet csökkenteni tudják.

7. KONKLÚZIÓ

Mind a szakirodalmakból és a saját interjúkból levont tanulságok megerősítik a hipotézisemet. Megállapítható, hogy a civil szervezetek azt segíthetik elő, hogy a menekültek élhessenek a törvény által biztosított jogaikkal. Mivel háború és éhínség elől menekülnek sokan, nagyon fontosnak tekinthető az ő integrációjuk. Már ennek kezdeti szakaszában nagy szerepet látnak el

a civil szervezetek. Például az elszállásolásban segítenek, higiéniai és élelmiszer termékekkel látják el a menekülteket.

Németország a szervezethez híres, az önkéntesség a második világháború ideje alatt és után virágkorát élte és éli továbbra is. Az önkéntesek célja a civil társadalom jólétének biztosítása. A kettéválasztott ország mindkét részében fontos szerepet töltött be a civil szféra. Azonban az NDK-ban hangsúlyozták a szervezetek apolitikus voltát. A jelenlegi német állam jóléti társadalom, mely föderális berendezkedéssel és szociális hálóval bír. Ezeknek köszönhetően tudnak a civil szervezetek hatékonyan dolgozni. A kormány 2020-ban kiadta a Nemzeti Integrációs Cselekvési Tervet. Ennek megvalósításán együtt dolgozik az állam a civil társadalommal és szervezetekkel. Különböző képviselők is úgy nyilatkoztak, hogy Németország befogadó politikája csak a civil társadalommal valósítható meg. Mivel az önkéntesek sokkal több időt töltenek a menekültekkel segítségnyújtás kapcsán, sokkal tájékozottabbak is a menekült kérdésekben. Az állam mégsem ad beleszólást nekik a politikába, hanem irányítani akarja őket. Az ősszel zajlott AfD elleni tüntetésekkel kapcsolatban a Zöld politikus is megerősíti a civil szféra jelentőségét. A civil kezdeményezések visszaszoríthatják a szélsőjobb előretörését. Ezek a szervezetek próbálják rábírní a társadalmat a távlati gondolkodásra.

A szociális munka és a politika kapcsolatát vizsgálva megállapítható, hogy az NGO-knak nagy szerepe van a politika befolyásolásában. Azonban mind pénzt, mind betartandó jogi szabályzatot „kapnak” a szervezetek, ami alárendelt helyzetet idéz elő. A civil szervezetek segítik a különböző csoportok keveredését, ami az előítéletek csökkenéséhez vezet. Bár a civil szféra szűkebb értelemben nem végez állami tevékenységet, mégis sokszor állami feladatokat vállalnak át, mert azokat az állam nem megfelelő módon végzi. Munkájuk nagyon fontos részét képezi az információnyújtás és nyelvoktatás.

A megkérdezett munkatársak a JUNO és ArrivalAid szervezetektől is úgy nyilatkoztak, hogy Németország „Willkommenskultur” politikáját az önkéntesek valósítják meg. A JUNO szervezet cégekkel is kapcsolatot létesít annak érdekében, hogy a menekült nők elhelyezkedhessenek a munkaerőpiacon. (Interjú9) Az ArrivalAid szervezet munkatársa azt is kiemeli, hogy az ő szervezetük támogatja a menekülteket abban, hogy szabadon dönthessenek és az általuk választott úton kísérik végig őket. (Interjú8)

Az állam csak az alapvető jogokat garantálja a menekülteknek, erősíti meg a Bellevue szervezet

munkatársa. De, ami ezen felül van, hogy nyelvtanfolyamra járna, hogy kapcsolatokat teremtené, hogy munkahelyet keresne, hogy integrálódna, ezt szinte csak önkéntesek csinálják. Ezekhez a támogatókhoz tartozik a Bellevue nevű szervezet is. Minden, ami az integrációval, a foglalkoztatással, a képzésekkel foglalkozik, az önkéntes alapon működik. Ezt a szervezet munkatársa Németország szegénységi bizonyítványának tartja, mert szerinte Németországnak, mint gazdag államnak kötelessége lenne az alapvető létfenntartáson kívül a mentális egészséggel és fejlődéssel is törődni. (Interjú7)

A menekültek hazájukban a háború alatt, majd a menekülés során is traumákat élnek át. Azután sokszor a menekült táborokban is rossz körülményekkel szembesülnek. Az egészségügyi ellátásban, főleg a mentális jólétben sokszor a szervezetek segítenek. Az általam megkérdezett menekültek nagyra értékelik a szervezeteket. Kiemelik, hogy nekik köszönhetően kaptak lakhatást, az állampolgárság megszerzéséhez jogi segítséget. Itt emberek között lehetnek, ami által ezek a szervezetek szociális és mentális támaszt jelentenek nekik. (Interjú3, Interjú5)

Ezek az érvek tehát megerősítik a hipotézisemet, miszerint: Habár az Európai Unió és Németország is igyekszik a menekültek integrációját megteremteni, a legfőbb feladat mégis a civil szférára hárul. A menekültekkel foglalkozó civil szervezetek képesek elősegíteni a menekültek jogainak megvalósulását, illetve pótolni a jogok hiányosságát. Mivel a menekültek integrációja sok jogi kérdést vet fel (lakhatás, családjegyesítés, állampolgárság, munkajog, stb.), a szociális segítő munka nem mentes a politikától, hiszen a jogokat az egyes politikai pártok befolyásolhatják.

Mindezekből következik, hogy vagy az államnak kellene a szakpolitikákat jobban érvényesíteni a menekültek körében vagy pedig nagyobb teret kellene a civil szférának adni az integráció területén. A civil társadalmat és szervezeteket sokszor ellenőrzik és irányítják. Nagyobb beleszólást és szabad kezet kellene nekik biztosítani, hiszen a „Willkommenskultur” politikát ők valósítják meg.

8. BIBLIOGRÁFIA

8.1. Források

Primer források:

- Interjú1-afgán fiú-2024.01.24.
- Interjú2-eritreai hölgy-2024.02.02.
- Interjú3-afgán hölgy-2024.02.02.
- Interjú4-etióp hölgy-2024.02.09.
- Interjú5-afgán férfi-2024.02.21.

- Interjú6- afgán férfi2-2024.02.21.
- Interjú7-Bellevue munkatárs-2024.02.21.
- Interjú8-ArrivalAid munkatárs-2024.02.22.
- Interjú9-JUNO munkatárs-2024.02.22.
- Interjú10-Zöld politikus-2024.01.26.
- Interjú11-JUNO 1. interjú-2023.11.21.

Honlapok:

- *ArrivalAid: Geflüchtete Menschen unterstützen—Arrival Aid.* (2021, Mai 1). letöltve 2024. április 10. <https://arrivalaid.org/>
- *Asyl- und Flüchtlingspolitik.* (2016, Februar 9). Christlich Demokratische Union Deutschlands. <https://archiv.cdu.de/fragen-zur-asyl-und-fluechtlingspolitik>
- *Bellevue: Willkommen im Herzen der Stadt München.* (o. J.). Bellevue di Monaco. letöltve 2024. április 10. <https://bellevuedimonaco.de/>
- *Council of Europe: Migráció—Manual for Human Rights Education with Young people—Www.coe.int.* (o. J.). Manual for Human Rights Education with Young people. letöltve 2024. április 10. <https://www.coe.int/hu/web/compass/migration>
- *Die Bundesregierung: Nationaler Aktionsplan stärkt die Integration.* (2020, Juli 29). Die Bundesregierung informiert | Startseite. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/archiv/aktionsplan-integration-1772030>
- *EUR-Lex: Civil társadalmi szervezet—EUR-Lex.* (o. J.). letöltve 2024. április 10. <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/glossary/civil-society-organisation.html>
- *Integrative Flüchtlingspolitik.* (o. J.). Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD). 2024. április 10. <https://www.spd.de/partei/archivierte-seiten/bundesparteitag-2015/beschluesse/integrative-fluechtlingspolitik>
- *JUNO: Home.* (o. J.). JUNO. letöltve 2024. április 10. <https://juno-munich.org/>
- *Kodolányisok világa: Mi is az a Pegida—Kodolányisok világa.* (o. J.). letöltve 2024. április 10. <https://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/mi-is-az-a-pegida-436>
- *Migrant Integration Policy Index: Migrant Integration Policy Index | MIPEX 2020.* (o. J.). WwW.Mipex.Eu. letöltve 2024. április 10. <https://www.mipex.eu/>
- *Plan International: e.V, P. I. D.* (o. J.). Politik einfach erklärt: Grundlagen und Zusammenhänge erklärt. letöltve 2024. április 10. <https://www.plan.de/themen-einfach-erklart/politik-einfach-erklart.html>
- *Spiegel: Ideenbasar Flüchtlingskrise: Wir wollen helfen! (2015, November 29). Der Spiegel.* <https://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/ideenbasar-fluechtlingskrise-wir-wollen-helfen-a-1065033.html>

8.2. Szakirodalom

- DeutschlandTREND. (o. J.). *Eine Umfrage zur politischen Stimmung im Auftrag der ARD-Tagesthemen und der Tageszeitung DIE WELT 2015.*
- *Die Umdeutung der Demokratie, ein Buch von Everhard Holtmann—Campus Verlag.* (o. J.). letöltve 2024. április 10 https://www.campus.de/buecher-campus-verlag/wissenschaft/politikwissenschaft/die_umdeutung_der_demokratie-15595.html
- Fleischmann, L. (2019). Making Volunteering with Refugees Governable: The Contested Role of ‘Civil Society’ in the German Welcome Culture. *Social Inclusion*, 7, 64. <https://doi.org/10.17645/si.v7i2.1979>
- *Fluchtersachen bekämpfen – nicht die Geflüchteten!* (2024, Januar 18). Die Linke. <https://www.die-linke.de/themen/flucht-und-migration/>
- Funk, N. (2016). A spectre in Germany: Refugees, a ‘welcome culture’ and an ‘integration politics’.
- *Journal of Global Ethics*, 12, 289–299. <https://doi.org/10.1080/17449626.2016.1252785>
- *Für eine verantwortliche, humanitäre und geordnete Flüchtlingspolitik | FDP Nordrhein-Westfalen.* (o. J.). Abgerufen 14. April 2024, von <https://www.fdp.nrw/beschluss/fuer-eine-verantwortliche->

humanitäre-und-geordnete-flüchtlingspolitik

- Gmür, M., Andeßner, R. C., Greiling, D., Theuvsen, L., & Internationales NPO-Forschungsscolloquium (Hrsg.). (2018). *Wohin entwickelt sich der Dritte Sektor? Konzeptionelle und empirische Beiträge aus der Forschung: Tagungsband zum 13. Internationalen NPO-Forschungsscolloquium an der Universität Fribourg/Freiburg, 19. und 20. April 2018* (1. Auflage). Verbandsmanagement Institut (VMI), Universität Freiburg.
- Halle, B. (2015). BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN. . . November.
- Karakayali, S. (2017). Feeling the Scope of Solidarity: The Role of Emotions for Volunteers Supporting Refugees in Germany. *Social Inclusion*, 5(3), 7–16. <https://doi.org/10.17645/si.v5i3.1008>
- Kausmann, C., Burkhardt, L., Rump, B., Kelle, N., Simonson, J., & Tesch-Römer, C. (2019).
- Zivilgesellschaftliches Engagement. In H. Krimmer (Hrsg.), *Datenreport Zivilgesellschaft* (S. 55–91). Springer Fachmedien. https://doi.org/10.1007/978-3-658-22958-0_4
- Klein, A., Fuchs, P., & Flohé, A. (Hrsg.). (2011). *Handbuch Kommunale Engagementförderung im sozialen Bereich*. Eigenverl. des Dt. Vereins für Öffentliche und Private Fürsorge.
- Kull, S., (2017) Socialnet. Das politische Mandat der Sozialen Arbeit in ihrem Handlungsbereich Menschen mit Fluchterfahrung.
- Lallinger, M. (Hrsg.). (2007). *Repolitisierung Sozialer Arbeit: Engagiert und professionell*. Akademie der Diözese Rottenburg-Stuttgart.
- Odugbesan, A., & Schwiertz, H. (2018). “We Are Here to Stay” – Refugee Struggles in Germany Between Unity and Division. In S. Rosenberger, V. Stern, & N. Merhaut (Hrsg.), *Protest*
- *Movements in Asylum and Deportation* (S. 185–203). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74696-8_9
- Priemer, J., Bischoff, A., Hohendanner, C., Krebstakies, R., Rump, B., & Schmitt, W. (2019).
- Organisierte Zivilgesellschaft. In H. Krimmer (Hrsg.), *Datenreport Zivilgesellschaft* (S. 7–54). Springer Fachmedien. https://doi.org/10.1007/978-3-658-22958-0_3
- *Schutzsuchende und Flüchtlinge in Deutschland*. (o. J.), letöltve 2024. április 10 <https://www.lpb-bw.de/fluechtlinge-deutschland>
- Schmid, V., Evers, A., & Mildemberger, G. (2019). More or Less Political: Findings on a Central Feature of Local Engagement for Refugees in Germany. *Social Inclusion*, 7(2), 165–175. <https://doi.org/10.17645/si.v7i2.1939>
- Szörényi A. (2014). *A nem-állami szereplők befolyásának növekedése a nemzetközi kapcsolatok különböző területein* [PhD, Corvinus University of Budapest]. <https://doi.org/10.14267/phd.2014080>
- Strachwitz, R. G., Priller, E., & Triebe, B. (2020). Handbuch Zivilgesellschaft. In *Handbuch Zivilgesellschaft*. De Gruyter Oldenbourg. <https://doi.org/10.1515/9783110553475>
- Schwiertz, H., & Steinhilper, E. (2020). Countering the Asylum Paradox Through Strategic Humanitarianism: Evidence from Safe Passage Activism in Germany. *Critical Sociology*, 47, 089692052093221. <https://doi.org/10.1177/0896920520932215>
- Weber, J. (o. J.). *Migrationsdruck durch Flüchtlinge: Die Südostbayerischen Grensräume am Ende der Balkanroute 2015-2*